

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступень «Магістр»

на тему: **«Підвищення конкурентоспроможності
рослинницької продукції у товаристві з обмеженою
відповідальністю «Агрофірма «Інтерагросервіс»
Білоцерківського району Київської області»**

Виконав: студент 6 курсу, групи ЕК-61

Освітньо-професійна програма: 051 «Економіка»

(шифр і назва)

Кремпа Михайло Васильович

Керівник: Березівський З.П., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент: _____

(Прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

Освітня програма Економіка
(Назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
ЕКОНОМІКИ
(назва кафедри)

(Підпис)

Черевко Г.В.
(Прізвище, ім'я, по батькові)
06.03.2023 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу студента

Кремпі Михайлу Васильовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: **«Підвищення конкурентоспроможності рослинницької продукції у товаристві з обмеженою відповідальністю «Агрофірма «Інтерагросервіс» Білоцерківського району Київської області»**

Керівник роботи Березівський З.П. к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЛНУП від _____ 20 _____ року № _____

2. Строк подання студентом проекту (роботи) до 29.01.2024 року.

3. Вихідні дані до проекту (роботи): нормативно-правові акти, літературні джерела, фінансова та статистична звітність ТОВ «АФ «Інтерагросервіс», статистичні дані.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити).

ВСТУП

Розділ 1. Теоретико-методичні основи підвищення конкурентоспроможності виробництва рослинницької продукції

1.1. Сутність конкуренції та конкурентоспроможності продукції як економічної категорії

1.2. Особливості конкуренції у сільському господарстві

1.3. Методичні основи оцінки конкурентоспроможності рослинницької продукції

Розділ 2. Аналіз та оцінка конкурентоспроможності рослинницької продукції товариства з обмеженою відповідальністю «Агрофірма «Інтерагросервіс»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс»

2.2. Оцінка фінансово-економічного стану ТОВ «АФ «Інтерагросервіс»

2.3. Дослідження конкурентних позицій ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» на ринку продукції рослинництва господарств Київської області

Розділ 3. Шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції ТОВ «АФ «Інтерагросервіс»

3.1. Роль інновацій у підвищенні рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції

3.2. Основні шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції підприємства

3.3. Обґрунтування перспективних шляхів підвищення конкурентоспроможності рослинницької продукції підприємства

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

БІБЛОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):
 рисунки, таблиці.

6. Дата видачі завдання 06.03.2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	березень 2023р. - травень.2023р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	червень 2023 р.- серпень2023 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК.	вересень2023 р. - жовтень 2023 р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	листопад 2023 р. - грудень 2023р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	січень 2024

Студент _____ Кремпа М.В.
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Березівський З.П.
 (підпис) (прізвище та ініціали)

УДК 338.436:631 (477)

Кваліфікаційна робота: 106 с. текст. част., 17 табл., 8 рис., 42 джерела, 4 додатки.

Підвищення конкурентоспроможності рослинницької продукції у товаристві з обмеженою відповідальністю «Агрофірма «Інтерагросервіс» Білоцерківського району Київської області. Кремпа М.В. Кваліфікаційна робота. Кафедра економіки. Дубляни, ЛНУП, 2024 р.

Текстова частина включає вступ, три основні розділи, висновки та пропозиції, бібліографічний список, додатки.

В першому розділі роботи розглянуто теоретичні аспекти конкуренції та конкурентоспроможності продукції як економічної категорії. Розкрито особливості конкуренції в сільському господарстві та формування механізму й оцінки конкурентоспроможності продукції рослинництва, подано методіку її дослідження.

В другому розділі дано організаційно-економічну характеристику товариства з обмеженою відповідальністю «Агрофірма «Інтерагросервіс» та зроблено аналіз і оцінку його фінансово-економічного стану. На основі статистичних даних ідентифіковано проблеми конкурентоспроможності продукції рослинництва підприємства та оцінено його конкурентні позиції на ринку продукції рослинництва господарств Київської області.

В третьому розділі проаналізовано роль інновацій у підвищенні рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції, визначено та обґрунтовано основні шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності продукції досліджуваного підприємства та надано прогноз результатів їх реалізації.

На основі опрацьованих теоретичних і практичних матеріалів зроблені відповідні висновки та пропозиції.

Робота виконана на основі використання статистичної інформації та річної звітності.

Сформовані у роботі пропозиції щодо підвищення рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції підприємства можуть бути використані при виборі та удосконаленні стратегії розвитку товариства.

Керівництвом ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» було визнано можливість використання запропонованих рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність продукції, прибуток, рентабельність діяльності, інтенсифікація виробництва, інновація, метод оцінки.

АНОТАЦІЯ

Кремпа М.В. «Підвищення конкурентоспроможності рослинницької продукції у товаристві з обмеженою відповідальністю «Агрофірма «Інтерагросервіс» Білоцерківського району Київської області».

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних аспектів конкуренції та конкурентоспроможності продукції. Розкрито особливості конкуренції в сільському господарстві та формування механізму й оцінки конкурентоспроможності продукції рослинництва, подано методiku її дослідження. Надано організаційно-економічну характеристику ТОВ «АФ «Інтерагросервіс». На основі фінансової звітності проведено аналіз та оцінку фінансово-економічного стану ТОВ «АФ «Інтерагросервіс». На підставі статистичних даних ідентифіковано проблеми конкурентоспроможності продукції рослинництва підприємства та досліджено його конкурентні позиції на ринку продукції рослинництва господарств Київської області. Проаналізовано роль інновацій у підвищенні рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції, визначено та обґрунтовано основні шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності продукції досліджуваного підприємства та надано прогноз результатів їх реалізації. На основі опрацьованих теоретичних і практичних матеріалів зроблені відповідні висновки та пропозиції.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність продукції, прибуток, рівень рентабельності, інтенсифікація виробництва, інновація, метод оцінки.

ABSTRACT

Krempa M.V. "Increasing the competitiveness of crop production in the limited liability company "Agrofirma "Interagroservice" of Bilotserkiv district, Kyiv region".

The qualification work is devoted to the study of theoretical aspects of competition and competitiveness of products. The peculiarities of competition in agriculture and the formation of the mechanism and assessment of the competitiveness of crop production are revealed, and the methodology of its research is presented. The organizational and economic characteristics of Interagroservice AF LLC are provided. On the basis of financial statements, an analysis and assessment of the financial and economic status of Interagroservice LLC was carried out. On the basis of statistical data, the problems of competitiveness of plant production of the enterprise were identified and its competitive position on the market of plant production of farms of the Kyiv region was investigated. The role of innovations in increasing the level of competitiveness of plant products is analyzed, the main ways of increasing the level of competitiveness of the products of the enterprise under study are defined and substantiated, and a forecast of the results of their implementation is provided. On the basis of the developed theoretical and practical materials, appropriate conclusions and proposals were made.

Key words: competition, product competitiveness, profit, profitability level, production intensification, innovation, evaluation method.

ЗМІСТ

с

ВСТУП.....	7	
1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА РОСЛИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ		11
1.1. Сутність конкуренції та конкурентоспроможності продукції як економічної категорії.....	11	
1.2. Особливості конкуренції у сільському господарстві.....	18	
1.3. Методичні основи оцінки конкурентоспроможності рослинницької продукції.....	23	
2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РОСЛИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «АГРОФІРМА «ІНТЕРАГРОСЕРВІС»		31
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс».....	31	
2.2. Оцінка фінансово-економічного стану ТОВ «АФ«Інтерагросервіс»...33	33	
2.3. Дослідження конкурентних позицій ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» на ринку продукції рослинництва господарств Київської області.....	46	
3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РОСЛИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТОВ «АФ «ІНТЕРАГРОСЕРВІС».....		72
3.1. Роль інновацій у підвищенні рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції.....	72	
3.2. Основні шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції підприємства.....	76	
3.3. Обґрунтування перспективних шляхів підвищення конкурентоспроможності рослинницької продукції підприємства...79	79	
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	89	
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК.....	94	
ДОДАТКИ.....	98	

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні, коли національне господарство функціонує в складних економічних умовах, що пов'язані з військовими діями в Україні та гострою конкуренцією на міжнародних ринках, оцінка конкурентоспроможності аграрного виробництва стає ключовим завданням для забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств на ринку.

Стійке становище будь-якого підприємства на ринку продукції, у кризових умовах функціонування вітчизняного агропромислового комплексу, визначається рівнем його конкурентоспроможності.

Рівень конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників в аграрній галузі виробництва України розглядається на основі комплексної діагностики їх потенціалу, пов'язаного із забезпеченням стратегічних конкурентних переваг. Головним індикатором оцінки рівня конкурентних переваг підприємства є конкурентоздатність його продукції.

Дослідженням теоретичних та практичних аспектів конкурентоспроможності в аграрній сфері присвячено праці багатьох вітчизняних вчених-економістів, зокрема: А.С. Даниленка [9], Л.А. Євчук [14], М.М. Ільчука [17], М.О. Коцупатрія [19], Д.Г. Легези [26], В.І. Легкого [27], М.Й. Маліка [29], Н.М. Попадинець [32], Л.В. Прокопець [33] та інших. Однак, чимало питань потребують подальшого дослідження, насамперед, пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності рослинницької продукції.

Виробництво конкурентоспроможної продукції набуло особливого значення, для стабільного розвитку вітчизняних аграрних підприємств, після вступу України до СОТ та підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

У цих умовах лише конкурентоспроможні аграрні підприємства можуть виробляти продовольчу продукцію, яка відповідає вимогам міжнародних стандартів, і користуватися перевагами міжнародного співробітництва у

інвестиціях, кредитуванні, сертифікації, страхуванні, науково-технічній підтримці сільськогосподарського виробництва та реалізації продовольчих товарів. Конкурентоспроможність підприємства завжди була істотною умовою успіху підприємств, а в добу глобалізації стала визначальним чинником їх існування.

Саме конкурентоспроможність є основою стійкого становища підприємств на ринку, дозволяє мінімізувати вплив динамічності та нестабільності зовнішнього середовища, визначає оптимальну кількість споживачів та найкращі канали збуту, знижує рівень бізнес - ризиків, забезпечує ефективне функціонування та високі фінансово-господарські показники діяльності.

Сільське господарство як галузь виконує важливу функцію для національної економіки - забезпечує населення продовольством, а промисловість сировиною. Зважаючи на таку значимість галузі, головним завданням для її підприємств є виробництво конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, в тому числі продукції рослинництва, та її реалізація на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Завдяки конкурентоспроможності сільськогосподарські формування мають змогу розширювати масштаби виробництва, ефективно та раціонально використовувати всі ресурси, особливо землю, як основний засіб виробництва у галузі та пріоритет національного багатства країни, впроваджувати модернізовані технології, використовувати сучасні сільськогосподарські машини та техніку, навіть на умовах лізингу, апробувати нові сорти культур, які є стійкими до хвороб та шкідників, вдосконалювати фахові здібності працівників галузі на основі міжнародного досвіду та наукових розробок вітчизняних вчених-аграріїв.

Конкурентоспроможність продукції позитивно впливає на конкурентні позиції самого підприємства, тим самим формує високий імідж сільського господарства як галузі та визначає її альтернативні позиції на світовому ринку.

Досягнути високого рівня конкурентоспроможності продукції чи підприємства, з теоретичної точки зору, легко, аналізуючи при цьому слабкі і сильні сторони галузі, а також можливості та переваги. Але, в реальності, такий процес виявився достатньо складним, тривалим, затратним, а інколи і невиправданим. У цьому зв'язку, сьогоденні аграрні товаровиробники потребують нових підходів до формування конкурентних позицій, визначення своїх переваг шляхом виробництва такої продукції, яка буде максимально відповідати потребам споживачів з врахуванням її якісних характеристик. Саме цим і обумовлений вибір теми кваліфікаційного дослідження. Тому, в сучасних умовах господарювання, з огляду на мінливість ринку, оцінка конкурентоспроможності виробництва рослинницької продукції в аграрних підприємствах та пошук шляхів підвищення рівня конкурентоздатності цієї продукції, є дуже актуальним, важливим та необхідним завданням для забезпечення їх стійкого функціонування.

Метою нашого дослідження є на основі аналізу наукових джерел та практики діяльності ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» виробити практичні рекомендації з підвищення рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції цього сільськогосподарського підприємства.

Реалізація цієї мети роботи обумовила **вирішення наступних завдань:**

- розглянути сутність конкуренції та конкурентоспроможності продукції;
- охарактеризувати методіку дослідження конкурентоспроможності продукції рослинництва;
- показати організаційно-економічну характеристику ТОВ «АФ «Інтерагросервіс»;
- проаналізувати та оцінити фінансово-економічний стан ТОВ «АФ «Інтерагросервіс»;
- ідентифікувати проблеми конкурентоспроможності продукції та оцінити конкурентні позиції підприємства на ринку продукції рослинництва Київської області;
- визначити напрями підвищення конкурентоспроможності продукції

рослинництва ТОВ «АФ «Інтерагросервіс»;

- оцінити ефективність реалізації запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження даної роботи є процес формування конкурентоспроможності продукції рослинництва ТОВ «АФ «Інтерагросервіс».

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є сукупність теоретичних, методичних і практичних підходів щодо досягнення високої конкурентоспроможності продукції рослинництва ТОВ «АФ «Інтерагросервіс».

Інформаційною базою для дослідження є законодавчо-нормативні документи, фінансова та статистична звітність, наукові праці з питань конкуренції та конкурентоспроможності продукції сільського господарства, періодичні видання, посібники, підручники та Internet-джерела.

Методологічною основою наукового дослідження є основні методи дослідження, які слугували для написання кваліфікаційної роботи, а саме: монографічний, діалектики, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, статистичних спостережень, графічний, порівняння, абстрактно-логічний та інші.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в окресленні шляхів підвищення конкурентоспроможності рослинницької продукції підприємства в ринкових умовах господарювання на основі інноваційних підходів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та економічному обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності рослинницької продукції ТОВ «АФ «Інтерагросервіс».

Згідно окресленої мети та поставлених завдань, сформовано структуру кваліфікаційної роботи, яка складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, бібліографічного списку та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА РОСЛИНИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

1.1. Сутність конкуренції та конкурентоспроможності продукції як економічної категорії

В сучасних умовах господарювання, які характеризуються збільшенням невизначеності й високою динамікою трансформації зовнішнього середовища функціонування, обмеженістю ресурсів і прискоренням технологічних нововведень, для національної економіки та аграрної галузі зокрема, важливим є розвиток конкурентного середовища. Адже конкуренція є ключовим чинником прогресу та успішної діяльності як суб'єктів аграрного сектора, так і економіки загалом.

Питанням конкуренції та конкурентоспроможності приділяється велика увага зі сторони науковців та практиків, дана проблематика зачіпає ринкове середовище як внутрішнього, так і зовнішнього товаровиробника, у тому числі сільськогосподарського.

Конкуренція є основним економічним механізмом ринкової економіки та головною рушійною силою еволюції взаємовідносин між суб'єктами господарювання [21, с.316].

Конкуренція (лат. *concurrentia* - змагання, суперництво) - суперництво між виробниками (продавцями) товарів за кращі, економічно вигідніші умови виробництва та реалізації продукції, за отримання найвищого прибутку чи інших переваг. Конкуренція є цивілізованою, легалізованою формою боротьби суб'єктів підприємництва за існування, дієвим механізмом відбору та регулювання в ринковій економіці [15, с.427].

З економічної точки зору мета конкуренції полягає в тому, щоб дати можливість господарюючим суб'єктом максимізувати дохід від продажів, або вигоди від придбання продукції чи отримання послуг. Це важлива частина

ринкової економіки, яка відіграє вирішальну роль у підвищенні якості продукції, робіт та послуг, зниженні собівартості виробництва, освоєнні новачій тощо.

Як ринкова характеристика і складова ринкового механізму конкуренція проявляється через попит і пропозицію. Саме в цьому аспекті, як змагання продавців та покупців за найбільш вигідні умови продажу і купівлі відповідно, виникла одна з перших теорій конкуренції Адама Сміта з його принципом «невидимої руки» ринку [40].

Свого часу М. Портер відмітив, що: «конкуренція - це не рівновага, а постійні зміни. Удосконалення й оновлення галузі - неперервний процес, а не одноразова подія, за якою настає тривале затишшя» [9].

Конкуренція, будучи важливою рушійною силою розвитку економічної системи та невід'ємною частиною її господарського механізму, стала економічною основою, яка потребує чіткого державного регулювання.

Сучасна інтерпретація конкуренції регламентується чинним законодавством, а саме Законом України «Про захист економічної конкуренції», і характеризується як «змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання внаслідок чого споживачі та суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту продукції або товарів на ринку» [16].

В таблиці 1.1 наведемо наукову характеристику поняття «конкуренція» як економічної категорії з врахуванням її особливостей, що надали різні вчені.

Таблиця 1.1

Наукова характеристика поняття «конкуренція»

Автор	Пояснення поняття
1	2
Адамик В.А. [1]	«Суперництво у будь-якій сфері діяльності між окремими юридичними або фізичними особами (конкурентами), зацікавленими у досягненні однієї мети».

Продовження табл. 1.1

1	2
Грецький Р.Л. [7]	«Економічна категорія, що виражає виробничі відносини між товаровиробниками в процесі обміну продуктами праці».
Келічавий А.В.[18]	«Це рушійна сила ринкової економіки, яка спонукає до створення нових видів товарів та послуг, підвищення якості наявних, зниження цін, економії обмежених ресурсів і підвищення соціально - економічного розвитку».
Филюк Г.М. [38]	«Процес управління суб'єктами своїми конкурентними перевагами для досягнення цілей у боротьбі з конкурентами за задоволення об'єктивних та суб'єктивних потреб».
Маслак О.І. Квятковська Л.А. Кулінічев П.К. [28]	«Комплексна категорія, що відображає відносини між суб'єктами господарювання, які виникають на ринку і проявляються в боротьбі за кращі результати діяльності, завдяки чому формуються різні моделі та задовільняються потреби як окремих споживачів, так і суспільства в цілому».

Аналіз наукових досліджень з питань конкуренції, як головної ознаки та необхідного і важливого елемента сучасної економіки, свідчить про їх масштабність, різноманітність і багатоаспектність. В кожному випадку зміст цього поняття визначається в залежності від цілей, відповідно до яких воно сформоване.

Резюмуючи, можна сформулювати загальний висновок про те, що конкуренція є рушійною силою розвитку національної економіки, прогресуючим мотиватором виробництва й економічної спроможності підприємств та найголовнішим елементом ринкового середовища, де в обов'язковому порядку зустрічаються суб'єкти господарювання для задоволення відповідних споживацьких потреб та максимізації прибутків [22].

Охоплюючи всю систему виробництва і споживання продукції, конкуренція здійснюється в багатьох формах, а, отже, існує потреба в їх класифікації. Історично найстарішими формами конкуренції є міжгалузєва та внутрішньогалузєва, основою яких є раціональне використання всіх чинників виробництва, включаючи засоби виробництва та робочу силу. Розрізняють також інші форми конкуренції, такі, як: цінова, чиста, недосконала,

монополістична, олігополістична та недобросовісна, кожна з яких має свої характерні ознаки.

Класифікацію видів конкуренції покажемо на рис. 1.1.

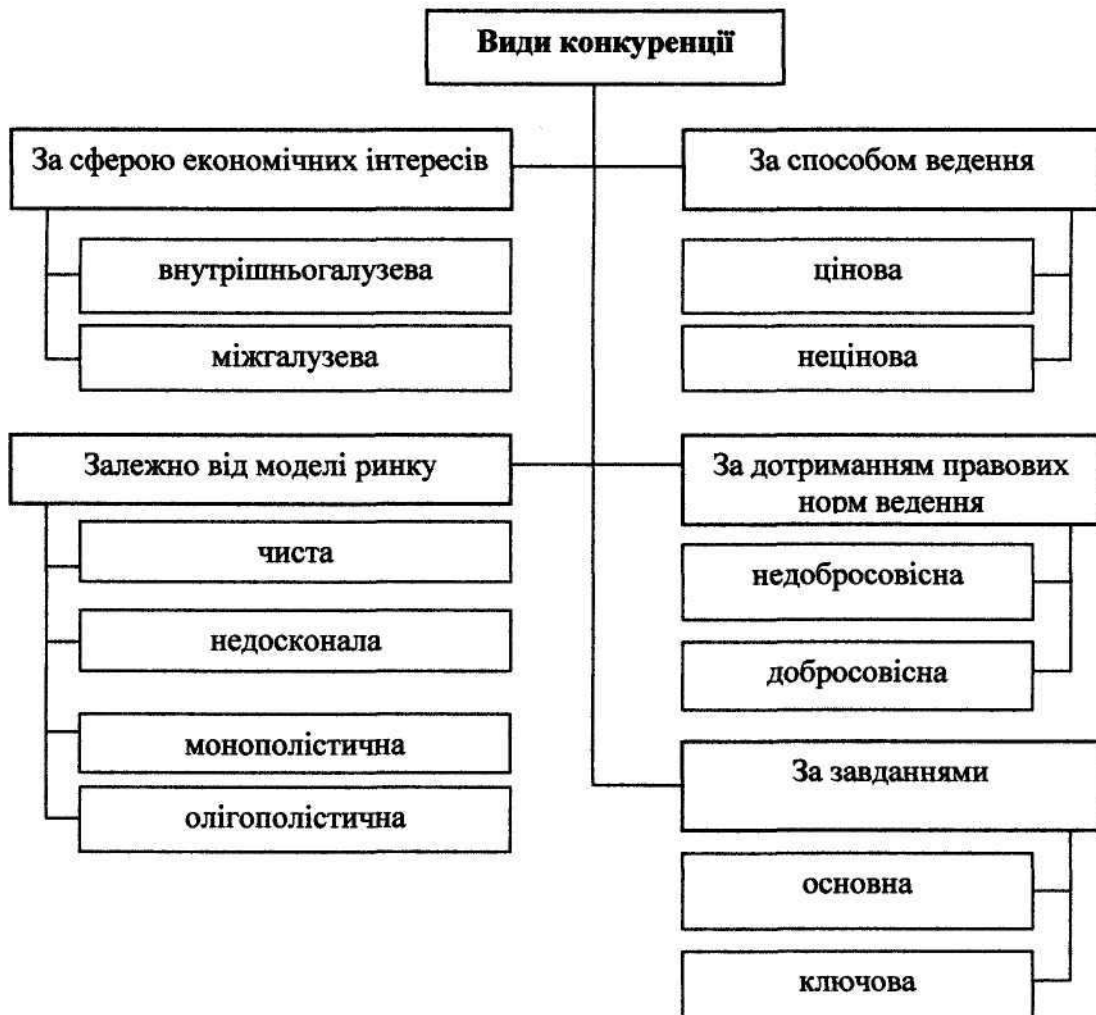

Рис. 1.1. – Класифікація видів економічної конкуренції [3].

Певна річ, що у такій ринковій боротьбі головними методами виступають постійне підвищення якості продукції, впровадження інновацій, оновлення або розширення асортименту, лояльне зниження цін, надання певних гарантій тощо. Саме зазначені способи конкуренції призводять до підвищення конкурентоспроможності як продукції, так і підприємства й галузі загалом.

Конкурентоспроможність походить від конкуренції і є її елементом, "конкуренція" і "конкурентна здатність" - це категорії взаємопов'язані і взаємодоповнюючі. Конкурентоспроможність виявляється лише за допомогою конкуренції і в відповідних умовах. При цьому, чим ринок функціонує

ефективніше, чим більша на ньому конкуренція, тим значущою є роль конкурентоспроможності підприємства та його продукції.

Конкурентоспроможність як економічна категорія означає здатність окремого суб'єкта випереджати свого суперника в досягненні поставлених цілей на конкурентному ринку [42].

Традиційно, конкурентоспроможність розглядається як складна, системна, комплексна категорія, що виражає обумовлену економічними, соціальними і політичними чинниками позицію країни (галузі, товаровиробника, товару) на внутрішньому та зовнішньому ринку.

Поділяють конкурентоспроможність на мікро-, мезо-, та макрорівень. Мікрорівень передбачає конкурентоспроможність продукції на рівні підприємства. Мезорівень характеризує конкурентоспроможність продукції на рівні регіонів, а макрорівень - розкриває конкурентоспроможність продукції на рівні держави та економіки загалом при порівнянні її з аналогічною продукцією інших країн.

За загальним визначенням, конкурентоспроможність – це властивість об'єкта, яка характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення ним конкретної потреби порівняно з аналогічними об'єктами, представленими на даному ринку. Конкурентоспроможність виробництва включає в себе як «конкурентоспроможність підприємства» так і «конкурентоспроможність продукції».

Отже, конкуренція генерує поняття «конкурентоспроможність продукції», від рівня якого залежить успіх підприємства в цілому.

Аналіз наукових джерел свідчить, що в економічній літературі містяться різні трактування категорії «конкурентоспроможність продукції», які звертаючи увагу на ту чи іншу її сторони, визначаються різними елементами ринку і ринкових відносин: властивостями даного товару, властивостями конкуруючих товарів, загрозою появи нових конкурентів або товарів - замінників, суперництвом конкурентів між собою, особливостями споживачів, вибірковістю покупців, незалежністю постачальників,

співвідношенням ціни і якості товару тощо. Проте майже всі автори зазначають, що конкурентоспроможність продукції проявляється лише при наявності конкуренції.

Найбільш вдалим визначенням конкурентоспроможності продукції, на нашу думку, є визначення, відповідно до якого конкурентоспроможність є багатоаспектним поняттям, яку у загальному розумінні можна визначити як сукупність якісних та цінових характеристик продукції, виготовленої за схемою оптимальних витрат для забезпечення потреб споживачів, що відповідає вимогам конкурентного ринку у порівнянні з аналогічною продукцією, представленою на ньому.

Трактування вчених-економістів поняття конкурентоспроможності продукції наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Визначення поняття «конкурентоспроможність продукції»
різними авторами [24; 4]

Автор	Визначення
І.В. Кривов'язюк	«Конкурентоспроможність продукції – це порівняльна характеристика, яка визначає відмінність розглядуваної продукції від продукції конкурента і містить комплексне оцінювання сукупності її властивостей (окремі з яких можуть не мати кількісного вираження) щодо виявлених вимог ринку чи властивостей іншого товару».
М. М. Ільчук, І. А. Коновал	«Конкурентоспроможність продукції – це результат реалізації виробничих, науково-технічних, економічних, організаційних, маркетингових та інших можливостей підприємства, регіону, галузі та країни в цілому».
Д. Г. Легеза	«Конкурентоспроможність продукції — це сукупність технічних, технологічних та економічних параметрів продукції, які у певний час відповідають вимогам зовнішнього і внутрішнього ринку та задовольняють вимоги потенційних споживачів».
Л. Д. Павловська, С.О. Маковська	«Конкурентоспроможність продукції – це комплекс якісних та вартісних характеристик, які забезпечують здатність продукції відповідати санітарно-гігієнічним та екологічним вимогам, задовольняючи потреби споживачів та забезпечувати виробнику комерційний успіх (максимальний рівень доходності)».

Аналіз визначень конкурентоспроможності продукції засвідчив, що різні трактування цієї економічної категорії можна об'єднати у три підходи: як комплекс властивостей та характеристик продукції, наявність конкурентних переваг на ринку та ступінь задоволення споживчого попиту. Окрім цього, конкурентоспроможність продукції проявляється на ринку в момент її реалізації. Рівень конкурентоспроможності продукції визначається у кінцевому підсумку споживачем, який, купуючи продукцію, визнає її відповідність своїм потребам.

Конкурентоспроможність продукції і підприємства співвідносяться між собою як частина й ціле. Зазвичай можливість фірми конкурувати на певному товарному ринку безпосередньо залежить від конкурентоспроможності її товарів (послуг), а також сукупності економічних методів управління господарською діяльністю, що впливають на результати конкурентної боротьби [40].

Узагальнюючи, відмітимо, що в ринковій економіці вирішальним чинником комерційного успіху продукції є конкурентоспроможність. Це багатоаспектне поняття, що означає відповідність продукції умовам ринку і конкретним вимогам споживачів не тільки за своїми якісними, техніко-економічними, естетичними характеристиками, а й за комерційними і іншими умовами її реалізації. Крім того, важливою складовою конкурентоспроможності продукції є рівень витрат споживача протягом періоду її експлуатації.

Визначаючи конкурентоспроможність продукції, виробник повинен обов'язково розуміти вимоги потенційних покупців та знати оцінки споживачів. Тому формування конкурентоспроможності починається перш за все з визначення суттєвих споживчих властивостей (потреб покупців), за якими оцінюється принципова можливість збуту продукції на відповідному ринку, де покупці постійно порівнюють її характеристики з товарами конкурентів щодо міри задоволення конкретних потреб і цін реалізації.

1.2. Особливості конкуренції у сільському господарстві

Сільське господарство є базовою ланкою агропромислового комплексу України, що генерує продовольчу, економічну, екологічну, й енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно - пов'язаних галузей національної економіки, є соціально-економічною основою розвитку сільських територій та включає такі основні галузі, як: рослинництво і тваринництво.

Рослинництво – одна з провідних галузей сільського господарства, що займається вирощуванням культурних рослин для виробництва рослинницької продукції. Представлена галузь продукцією цілого ряду сільськогосподарських культур, зокрема: зернових та зернобобових, технічних, овоче-баштанних, кормових та картоплею, а також включає садівництво, виноградарство та квітникарство.

Важливою особливістю рослинництва є сезонність галузі - польові культури можуть рости й давати врожай лише у безморозний період. Ґрунтово-кліматичні умови суттєво відрізняються по регіонах України через різницю в ґрунтовому покриві, кількості опадів і тепла, тривалості вегетаційного періоду та умов перезимівлі, що вказує на необхідність урахування еколого - біологічних особливостей сільськогосподарських культур при їх розміщенні в системі землекористування.

Продукція сільського господарства, у тому числі рослинництва, характеризується специфічними ознаками, тобто має свої обмежені строки зберігання, швидко псується, потребує термічної обробки, температурного режиму та відповідної тари. Тому важливо зазначити, що сам процес виробництва та його масштаби не гарантують високу конкурентоспроможність галузі та її продукції. Це може реалізуватися комплексно, завдяки логістиці просування продукції, маркетинговим механізмам, налагодженню комунікації із ринком та ринковою інфраструктурою.

Слід відмітити, що сільське господарство єдине із всіх галузей економіки найбільше залежить від природно-кліматичних умов та такого важливого

природного ресурсу як земля, що виступає в аграрній сфері головним чинником виробництва, тобто є і предметом, і засобом праці.

Загалом, специфіка сільськогосподарського виробництва полягає у значній залежності від погодних умов, природних ресурсів, тривалого циклу і сезонності виробництва, та інше (рис.1.2).

Рис. 1.2. – Особливості сільського господарства[19].

Так, сільськогосподарські підприємства можуть спробувати розширити або зменшити посівні площі, щоб змінити обсяги виробництва своєї продукції.

Однак, враховуючи специфіку сільського господарства, кінцевий результат залежатиме від набагато більшої кількості факторів, які впливають на врожай (погода, природні катаклізми тощо). Очевидно, що можливості сільськогосподарських підприємств реагувати на зміну ринкової ситуації досить обмежені, це зумовлено тривалістю біологічних циклів виробництва продукції, при цьому, витрати по його виробництву носять, в основному, постійний характер. Неможливо швидко припинити або змінити напрямок діяльності сільськогосподарського виробництва. У той же час, споживачі можуть пристосовуватися до змін у пропозиції сільськогосподарської продукції в більш короткі терміни, ніж господарства - до зміни факторів виробництва.

На відміну від інших галузей, на ринках сільськогосподарської продукції, в умовах різкого зростання споживчого попиту, неможливо відразу збільшити виробництво і, відповідно, прибуток її виробникам. Навіть незначна зміна сільськогосподарського виробництва йде повільно і важко. Аграрні підприємства не здатні швидко адаптуватися до мінливих умов, що в свою чергу створює високі ризики. Так, ринок, для якого протягом тривалого часу вирощується продукт, до періоду його поставки, може змінитися. Високі ціни, що утворилися в результаті тимчасового дефіциту сільськогосподарського продукту, можуть змінити купівельну поведінку і скоротити споживчий ринок на цей продукт, коли, зрештою, буде вироблено його необхідну кількість. Ці особливості сільського господарства створюють багато маркетингових проблем для агровиробників.

Тому, з метою своєчасного визначення пріоритетів та розробки ефективної стратегії діяльності, що відповідатиме тенденціям розвитку ринкової ситуації, сільськогосподарські підприємства повинні постійно здійснювати поточний контроль і аналіз конкурентного середовища ринку, на якому конкуруючі підприємства пропонують аналогічну продукцію або послуги.

З огляду на зазначене та беручи до уваги, що виробники сільськогосподарської продукції суттєво різняться за розмірами, спеціалізацією,

характером поведінки на товарних ринках та за різними принципами формування свого ресурсного потенціалу, конкуренція в аграрній сфері має свої певні особливості.

Специфіка сільського господарства визначає, що іншими є значення і важливість чинників, що визначають як конкурентоспроможність галузі, так і її суб'єктів та продукції.

Доцільно відмітити, що класичні і неокласичні економічні теорії та практика маркетингу і управління в меншій мірі можуть бути придатні до досліджень конкурентоспроможності в сільському господарстві, зокрема і господарюючих тут суб'єктів. Основним вирішальним фактором специфіки дослідження конкурентоспроможності в сільському господарстві є сильно обмежена мобільність чинників виробництва. Це стосується не лише землі і робочої сили, зокрема у невеликих господарствах фермерського типу, але також і капіталу, пристосованого до специфіки сільського господарства, будівель і споруд, робочих і силових машин. Аграрний сектор та його суб'єкти господарювання позбавлені можливості отримувати вигоди від переміщення виробничих ресурсів до більш ефективних галузей.

На думку Малік М.Й. та Нужної О.А. дані особливості сільського господарства проявляються на фоні майже досконалої конкуренції в аграрному секторі, де значна кількість виробників продає стандартизовану продукцію, а отже, аграрії не можуть домовитися між собою з метою контролю за обсягами виробництва [29, с. 74-75].

Очевидно, що унікальна цінність рідко зустрічається в асортименті сільськогосподарської продукції. Переважна більшість продукції вітчизняних виробників аграрного сектору – сировина з уніфікованими характеристиками, яка реалізується за цінами, що їх визначають покупці, а саме: переробні та заготівельні підприємства. Тому, на ринках де ціни диктуються покупцями, мало задіяні такі чинники конкурентоспроможності продукції, як ексклюзивна цінність або бренд товару.

На наш погляд, у реальній сучасній економіці ринок сільськогосподарської продукції представлений поєднанням досконалої ринкової конкуренції та монополії. Механізм функціонування сучасного аграрного ринку не обмежується тільки попитом і пропозицією, що впливають на ціну, обсяг і структуру товарного виробництва, реалізацію та споживання. Для з'ясування процесів, що відбуваються на аграрному ринку важливим є розуміння поведінки різних форм господарювання на ньому, які виконують свої виробничо-збутові функції, виявляють у процесі конкуренції свої недоліки і переваги, що надає ринковій економіці гнучкість і ефективність.

Вважається, що найпоширенішою формою конкуренції серед вітчизняних сільськогосподарських підприємств є внутрішньогалузева конкуренція, яка сприяє зростанню ефективності виробництва та покращенню якості продукції. Товаровиробники однієї й тієї ж галузі, конкуруючи між собою, змушені постійно оновлювати засоби виробництва, впроваджувати нові технології, освоювати принципово нові вироби, збагачувати асортимент продукції, оптимізувати структуру виробництва відповідно до потреб ринку.

Загалом, конкуренцію в сільському господарстві слід сприймати як позитивний процес, який сприяє відповідній структуризації галузі, адаптації її суб'єктів до ринкових умов, впровадженню нових методів виробництва та його організації, що в кінцевому рахунку приносить ефекти як для всієї галузі, так і її суб'єктів.

Тому, конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств має свої характерні особливості пов'язані із: специфікою сільського господарства як виду економічної діяльності, значним рівнем конкуренції у середовищі сільськогосподарських товаровиробників, значною кількістю та різноманітністю виробників (підприємств) зонами ризику в яких перебувають підприємства, впровадженням органічного виробництва, необхідністю врахування екологічної складової в виробничий процес [11].

Особливості конкуренції в аграрному секторі економіки впливають на розвиток вітчизняного сільського господарства та його

конкурентоспроможність. Тому в сучасному світі ця проблема має складний багатофакторний характер. Від того, наскільки успішно вона вирішується, залежить рівень економічного і соціального життя кожної країни.

Отже, враховуючи специфічні особливості сільського господарства, його характерні ознаки, можна стверджувати, що правильне поєднання всіх необхідних ресурсів та грамотного професійного підходу до управління та організації виробництва призведе до підвищення конкурентоспроможності як сільськогосподарської продукції, так і загалом самого підприємства.

1.3. Методичні основи оцінки конкурентоспроможності рослинницької продукції

Всебічне і глибоке вивчення процесу конкурентоспроможності продукції, в тому числі сільськогосподарської, в цілому залежить від того, наскільки вірно буде обрана відповідна методика дослідження. Вона дає можливість встановити тенденції та закономірності визначення кількісної характеристики продукції та вибору шляхів оптимального підвищення її конкурентоспроможності з метою поліпшення діяльності підприємства[17].

Результати оцінювання конкурентоспроможності продукції необхідні для обґрунтування прийняття своєчасних та правильних управлінських рішень щодо організації діяльності підприємства.

Конкурентоспроможність продукції, визначається її конкурентними перевагами[8]. Поняття конкурентної переваги відображає ті характеристики й властивості продукції, які формують для підприємства певну перевагу над його прямими конкурентами. Розрізняють зовнішню та внутрішню конкурентні переваги. Зовнішня ґрунтується на тих якостях продукції, які створюють цінність для покупця. Внутрішня перевага формується на перевазі підприємства витратити на виробництво одиниці продукції менше коштів порівняно з своїми конкурентами.

Конкурентні переваги є концентрованим вираженням переваги над конкурентами в економічній, технічній, організаційній сферах діяльності підприємства, які можна виміряти такими економічними показниками як обсяг продажів, частка ринку, додатковий прибуток, рівень рентабельності тощо.

Конкурентна перевага є порівняльною, оскільки її можна оцінити тільки шляхом порівняння характеристик і властивостей продукції, які впливають на економічну вигоду від реалізації. Водночас, конкурентна перевага продукції не є універсальною, так як вона проявляється лише при реальних ринкових умовах.

За умов зростання конкурентної боротьби досягає успіху той, хто проводить аналіз своїх конкурентних переваг.

Оцінка конкурентоспроможності продукції – це визначення її рівня, що дає відносну характеристику можливості продукції задовольняти вимоги конкретного ринку в теперішній період, відносно аналогічної продукції конкурентів [25].

Виробник, з метою об'єктивної оцінки конкурентоспроможності продукції, повинен при аналізі використовувати ті ж критерії, якими оперує споживач. Тільки в цьому випадку можна розраховувати, що оцінка, яка надана своєму товару виробником, збігається із думкою покупця.

Для точної оцінки та всебічного дослідження конкурентоспроможності продукції важливо враховувати її параметри та показники. Параметри конкурентоспроможності - це найчастіше кількісні характеристики властивостей продукції, які в основному поділяють на технічні, економічні та нормативні, а показники - критерії кількісної оцінки за цими параметрами. Показник конкурентоспроможності продукції має вирішальне значення в оцінці її характеристик і може допомогти підприємствам вийти на нові ринки. Важливо переконатися, що показник враховує якомога більше факторів, щоб точно визначити їх вплив на конкурентоспроможність. Невідповідність розрахункового показника реальним характеристикам продукції може призвести до зниження рівня ефективності діяльності підприємства.

Тому, оцінка конкурентоспроможності аграрної продукції є важливим завданням для зниження ризиків підприємства в ринковому середовищі, вирішення якого повинно починатися з визначення найбільш вагомих показників, які характеризують різні сторони його діяльності та розробки відповідного алгоритму її оцінки.

Алгоритм оцінки рівня конкурентоспроможності продукції, що базується на системі обліку економічних, технічних і нормативних параметрів, наведено на рис. 1.3.

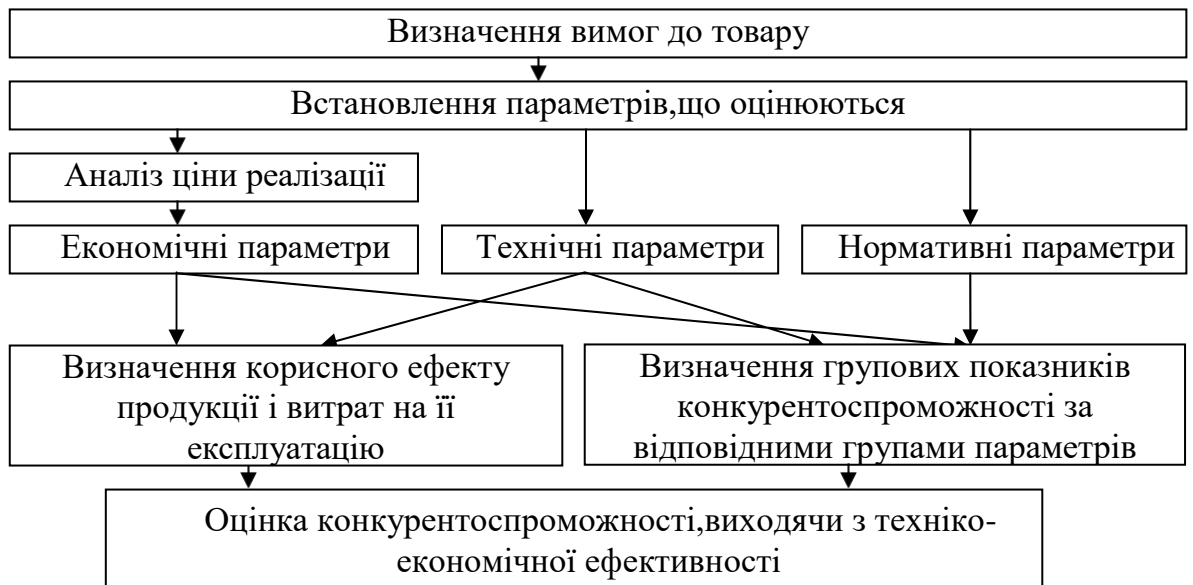

Рис.1.3. - Алгоритм оцінки рівня конкурентоспроможності продукції аграрного сектору[32].

Щодо сільськогосподарської продукції, то справедливою відносно параметрів оцінки конкурентоспроможності продукції, є думка вітчизняних вчених І. Должанського та Т. Загорної, які вважають, що конкурентні переваги сільськогосподарської продукції, в тому числі продукції рослинництва, можна охарактеризувати рівнем переваги низки параметрів, які класично групують на споживчі (властивість продукції), економічні (виробничі витрати, маркетингові витрати, ціна продукції) і маркетингові (умови платежу та постачання, розвиненість систем міжнародного маркетингу та логістики) [13].

Споживчі параметри відображають змістове та функціональне наповнення товару і поділяються на *технічні та нормативно-регламентні*. В

свою чергу *технічні* параметри продукції рослинництва, зокрема зерна пшениці, поділяються на *технологічні* (колір, вологість, смак, зараженість, запах), *борошномельні* (питома вага, склоподібність, типовий склад, маса 1000 насінин, натура та зольність) та *хлібопекарські властивості* (склад борошна, зміст і якість клейковини, фізичні показники тіста, автолітична властивість, газоутворювальна здатність)[6].

Нормативно-регламентні параметри відображають властивості продукції, які регламентовані обов'язковими нормами, стандартами і законодавством держави. Для продукції рослинництва такими параметрами є показники безпеки, патентної чистоти та екологічності.

В параметрах безпеки та екологічності знаходять своє відображення вимоги до продукції відповідно до діючих національних і міжнародних стандартів, законів і нормативних актів, технічних регламентів, результатів сертифікації продукції. Оцінка патентної чистоти означає ступінь впровадження у продукції технічних рішень, які не підпадають під дію патентів, запроваджених у країні передбачуваного продажу. У разі наявності в продукції складових частин або рішень, що не мають патентної чистоти, подальший аналіз конкурентоспроможності можна проводити лише після того, як будуть розроблені та оцінювані заходи, що спрямовані на забезпечення такої патентної чистоти [2].

Економічні (цінові) параметри товарів характеризуються їх вартісними властивостями – витратами на його придбання та використання протягом експлуатації або споживання.

Маркетингові параметри оцінювання товару відображені в умовах і термінах платежу та постачання, розвитку сервісу, стимулюванні збуту тощо.

Таким чином, конкурентоспроможність продукції рослинництва – це результат реалізації виробничих, науково-технічних, економічних, організаційних, маркетингових та інших можливостей підприємства.

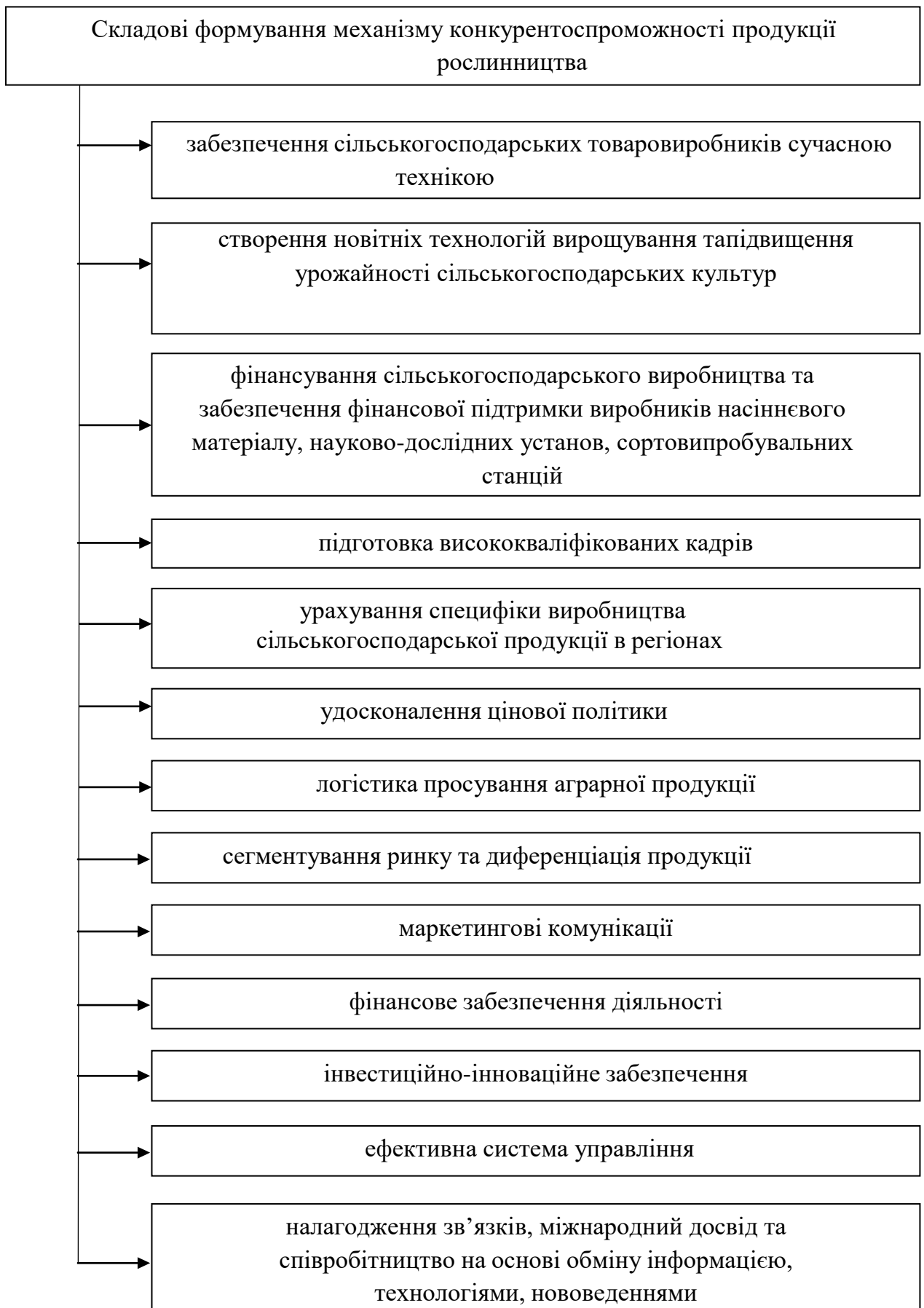

Рис. 1.4. Складові формування механізму конкурентоспроможності продукції рослинництва в сучасних умовах господарювання [5].

Комплекс складових формування конкурентоспроможності продукції рослинництва покажемо на рисунку 1.4.

Вищенаведені елементні складові забезпечення виробничого процесу формують конкурентоспроможність не тільки галузі рослинництва, але й загалом всього підприємства. Також доцільним є врахування того, що суб'єкт господарювання прагне постійно посилювати конкурентні переваги, використовуючи інновації та розширюючи інвестиційну привабливість на основі виробництва нових чи вдосконалення старих видів продукції.

Звичайно, що стратегія диверсифікації сільськогосподарської продукції має відповідні обмеження, які пов'язані із розміром площі, природно-кліматичними умовами, використанням техніки, обробітком ґрунту тощо, але покращення якості сільськогосподарської сировини та готової продукції, вдосконалення агротехнічних прийомів, способів виробництва, осучаснення техніки та посилення екологічних стандартів виробництва аграрної продукції є під силу кожному підприємству, яке прагне досягнути високих конкурентних позицій на ринку.

Для проведення оцінки показника конкурентоспроможності продукції використовуються цілий ряд відповідних методів, які класифікують за певними критеріями. На вибір конкретної методики впливають багато факторів, таких, як: специфіка продукту, терміновість отримання результатів оцінки, обсяг доступної інформації, ресурсні обмеження, тощо.

Серед основних методик, які найбільш системно аналізують і характеризують чинники впливу на конкурентоспроможність продукції та визначають її рівень, знайшовши своє застосування на практиці, виділяють наступні: методика оцінки конкурентоспроможності товарів на основі їх рейтингу, за обсягом продажу, диференціальний, комплексний та змішаний методи.

Аналіз кожної із зазначених методик наведений в додатку А.

Варто зазначити, що формування конкурентоспроможності продукції сільського господарства, у тому числі рослинництва, здійснюється через аналіз

та оцінку цілої системи одиничних, групових і інтегральних показників конкурентоспроможності, що мають свою класифікацію та характеристику.

Найзагальніший рівень конкурентоспроможності продукції визначається відношенням корисного ефекту (економічного результату) до сумарних витрат, які пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції. Зобразити це можна за допомогою формули:

$$K = \frac{EK}{Цс}, \quad (1.1)$$

де EK – економічна ефективність, грн,

Цс – витрати на виробництво та реалізацію продукції, грн [20].

Зрозуміло, що чим вищий корисний ефект, тим більшим є рівень конкурентоспроможності продукції, а, отже, настає більша ймовірність для суб'єкта господарювання протистояти конкурентам, розширювати масштаби власного виробництва та паралельно сегмент споживачів.

Для проведення детальної оцінки конкурентоспроможності продукції рослинництва, необхідно здійснити вибір саме тих показників, які комплексно охоплюють весь економічний потенціал сільськогосподарського підприємства, ефективність його використання, результати діяльності як виробництва, так і реалізації продукції. Головними з таких показників є як вартісні, так і натуральні: виручка від реалізації, повна собівартість, виробнича собівартість, ціна реалізації 1 ц продукції, рівень товарної продукції, затрати праці на виробництво 1 ц продукції та на 1 га площі, урожайність продукції ц/га, прибуток, рівень рентабельності, ринкова частка реалізованої продукції відносно підприємств-конкурентів району, області чи галузі загалом та інші не менш важливі показники.

Для досягнення поставленої мети дослідження нами використана Методика оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на рівні підприємства, запропонована Легезою Д.Г.

Згідно існуючої методики оцінка конкурентоспроможності продукції рослинництва проводиться шляхом порівняння параметрів аналізованої продукції з параметрами бази порівняння, якою для продукції рослинництва є

середнє значення по підприємствах області таких показників, як: урожайність та собівартості продукції, ціна реалізації, прибуток у розрахунку на 1 ц реалізації продукції, прибуток у розрахунку на 1 га посівної площі, та частка реалізації продукції у загальному обсязі [26].

Отож, підсумовуючи можна зробити загальний висновок про те, що конкурентоспроможність продукції рослинництва – це результат реалізації виробничих, науково-технічних, економічних, організаційних, маркетингових та інших можливостей підприємства.

Оцінка конкурентоспроможності продукції сьогодні виступає важливим чинником забезпечення ефективного ведення господарської діяльності та є передумовою досягнення стійких конкурентних переваг у довготерміновій перспективі.

Формування конкурентоспроможності продукції рослинництва, здійснюється через аналіз та оцінку цілої системи одиничних, групових і інтегральних показників, що мають свою класифікацію та характеристику.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РОСЛИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «АГРОФІРМА «ІНТЕРАГРОСЕРВІС»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Агрофірма «Інтерагросервіс» (надалі – ТОВ «АФ «Інтерагросервіс», ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс», товариство, підприємство), що є об'єктом нашого дослідження, є суб'єктом господарювання в галузі сільського господарства, яке провадить свою діяльність в Білоцерківському районі Київської області. Підприємство функціонує з 1998 року.

Товариство є юридичною особою, має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в установах банків, печатку із своїм найменуванням та знаходиться за адресою: 09100, Київська обл., м. Біла Церква, вул. Богдана Хмельницького, 35.

ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» зареєстроване платником податку на додану вартість та має статус платника єдиного податку четвертої групи.

У своїй діяльності підприємство керується законодавством України та власним Статутом (нова редакція). Згідно з новою редакцією статуту метою діяльності товариства є досягнення економічних та соціальних результатів, отримання прибутку та наступного його розподілу між учасниками, для чого здійснює діяльність у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення і реалізацію продукції, виконання робіт та надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Вищим органом управління підприємства, відповідно до статуту ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс», є загальні збори його учасників. Виконавчим органом підприємства є дирекція. До складу дирекції входять

генеральний директор, фінансовий директор, комерційний директор, виконавчий директор. Очолює дирекцію Генеральний директор. Дирекція вирішує питання поточної діяльності товариства, крім тих, що статутом віднесені до компетенції генерального директора або інших органів управління товариства.

Підприємство функціонує в зоні лісостепу, використовуючи у своїй господарській діяльності орендовані землі (паї) фізичних осіб. Ґрунти підприємства - здебільшого чорноземи опідзолені та сірі лісові.

Виробничі підрозділи товариства територіально розміщені у селах Бесідка та Юрківка, що знаходяться відповідно за 17 км на південний захід і 13 км на південний схід від смт. Ставище та входять до складу Ставищенської селищної громади Білоцерківського району Київської області.

До складу підприємства входять: група загальногосподарського керівництва, служба бухгалтерського та складського обліку, агрономічна служба, група інженерно-технічного забезпечення та виробничі підрозділи.

ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс» здійснює свою діяльність за такими напрямками (видами) за КВЕД-2010, як: 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний), 01.41 Розведення великої рогатої худоби молочних порід, 01.46 Розведення свиней, 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві, 46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин, 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля.

Підприємство спеціалізується на вирощуванні продукції рослинництва, а саме: зернових та зернобобових культур (кукурудзи на зерно, пшениці) та окремих технічних культур (соняшнику).

У досліджуваний період (2019-2021 роки) ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» також здійснювало діяльність пов'язану із вирощуванням ячменю, сої, цукрового буряка, культур овочевої групи (буряк столовий, капуста, огірки, помідори та морква), баштанних культур (кавуни), кормових культур (кукурудза кормова, однорічні та багаторічні трави) та продукції садівництва (яблук). Окрім

цього, проводило діяльність в галузі тваринництва щодо виробництва та реалізації продукції молочного та м'ясного скотарства, вівчарства, а також діяльність із реалізації робіт та послуг у сільськогосподарській галузі.

Продукція ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс» реалізується на внутрішній ринок України згідно з укладеними договорами.

Середньорічна чисельність працівників складала 61 чоловік – у 2019 році, 91 чоловік (2020 році) та 94 чол. – у 2021 році.

Таким чином, організаційне забезпечення діяльності ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» врегульоване та достатнє для досягнення цілей його функціонування.

2.2. Оцінка фінансово-економічного стану ТОВ «АФ «Інтерагросервіс»

Аналіз фінансово-економічного стану ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» за 2019-2021 роки проведемо відповідно до Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 14.02.2006 № 170.

Основні фінансово-економічні показники та результати діяльності підприємства за досліджуваний період наведемо в таблиці 2.1 та 2.2.

Таблиця 2.1

Рівень та динаміка основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» [39]

Найменування показника	Роки				Різниця між 2021 р. та 2019 р., (+,-)	2021 р. до 2019р, %
	2019		2020	2021		
	станом на початок року	станом на кінець року	(станом на кінець року)	(станом на кінець року)		
1	2	3	4	5	6	7
Необоротні активи, усього, у тому числі:	34 662,0	46 030,0	43 667,0	45 502,0	10 840,0	131,3
основні засоби	20 017,0	22 993,0	19 766,0	20 233,0	216,0	101,1
первісна вартість	44 645,0	53 468,0	57 022,0	61 426,0	16 781,0	137,6

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7
знос	24 628,0	30 475,0	37 256,0	41 193,0	16 565,0	167,3
незавершені капітальні інвестиції	13 289,0	21 471,0	22 243,0	23 605,0	10 316,0	177,6
нематеріальні активи	4,0	-	-	-	-4,0	-100,0
довгострокові біологічні активи	869,0	1 083,0	1175,0	1 181,0	312,0	135,9
довгострокові фінансові інвестиції (інші фінансові інвестиції)	483,0	483,0	483,0	483,0	0,0	100,0
Оборотні активи, усього, у тому числі:	47 785,0	33 789,0	40 609,0	61 314,0	13 529,0	128,3
запаси	44 100,0	27 519,0	38 004,0	53 385,0	9 285,0	121,1
поточні біологічні активи	795,0	617,0	557,0	1 176,0	381,0	147,9
дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	997,0	850,0	643,0	2 001,0	1 004,0	200,7
дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-	15,0	-	104,0	104,0	100,0
за виданими авансами	-	1 305,0	197,0	2 430,0	2 430,0	100,0
інша поточна дебіторська заборгованість	-	2 503,0	396,0	412,0	412,0	100,0
гроші та їх еквіваленти	508,0	355,0	786,0	1 742,0	1 234,0	342,9
витрати майбутніх періодів	44,0	98,0	26,0	64,0	20,0	145,5
інші оборотні активи	1 341,0	527,0	-	-	-1341,0	-100,0
Усього активи	82 447,0	79 819,0	84 276,0	106 816,0	24 369,0	129,6
Власний капітал, усього, в тому числі:	58 812,0	67 518,0	77 417,0	97 545,0	38 733,0	165,9
зареєстрований капітал	26 500,0	26 500,0	26 500,0	26 500,0	0,0	100,0
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	32 312,0	41 018,0	50 917,0	71 045,0	38 733,0	219,9

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	-	-	-	-	-	-
Поточні зобов'язання і забезпечення всього, у тому числі:	23 635,0	12 301,0	6 859,0	9 271,0	-14 364,0	39,2
короткострокові кредити банків	-	2343,0	1 110,0	-	-	-
поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	18 187,0	4 955,0	2 083,0	1 898,0	-16 289,0	10,4
поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	456,0	1539,0	1 341,0	240,0	-216,0	52,6
за розрахунками зі страхування	42,0	10,0	14,0	23,0	-19,0	54,8
за розрахунками з оплати праці	91,0	3,0	28,0	-	-91,0	-100,0
поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1188,0	1 090,0	-	3 479,0	2 291,0	292,8
інші поточні зобов'язання	3 671,0	2 361,0	2 283,0	3 631,0	-40,0	98,9

Аналіз структури та динаміки вартості активів товариства (необоротних та оборотних), як демонструють дані табл. 2.1, засвідчив їх збільшення впродовж 2019-2021 років на 24 369,0 тис. грн, що оцінюється позитивно. Коефіцієнт зростання вартості сукупних активів за досліджуваний період склав 1,30. При цьому, за вказаний період лише в 2019 році спостерігалось уповільнення темпів зростання валюти балансу (коефіцієнт склав 0,97, проти – 1,06 та 1,27 відповідно у 2020 та 2021 роках), що мало наслідком незначне скорочення обсягу сукупних активів підприємства у 2019 році у порівнянні із

досягнутим рівнем початку року (3,2%).

Вартість необоротних активів впродовж 2019-2021 років збільшилась на 10 840,0 тис.грн, що свідчить про покращення майнового стану підприємства внаслідок підвищення рівня інвестиційної політики, коефіцієнт зростання становив 1,31. Слід, попри те, відмітити, що зростання обсягу необоротних активів товариства за вказаний період спостерігалось лише у 2019 та 2021 роках. Зокрема, у 2019 році обсяг необоротних активів підприємства зріс на 11 368,0 тис.грн, або 32,8 %. У 2021 році, на фоні зниження вартості необоротних активів у 2020 році на 2 363,0 тис.грн, або 5,1%, зростання цього балансового показника підприємства склало 1 835,0 тис.грн, або 4,2%, із 43 667,0 тис. грн (станом на 01.01.2021) до 45 502,0 тис. грн (на 31.12.2021).

За вказаний період на підприємстві не спостерігається сталої позитивної динаміки обсягів оборотних активів. Так, у 2019 році коефіцієнт зростання вартості оборотних активів показав негативну динаміку та склав 0,71, що свідчить про зменшення обсягу оборотних активів за рік на 13 996,0 тис. грн, або 29,3 %, тоді, як за 2020 та 2021 роки зазначений показник склав відповідно 1,2 та 1,51 внаслідок збільшення обсягу оборотних активів товариства впродовж цих років.

Попри те, в структурі сукупних активів вартість оборотних активів за вказаний період зменшилась на 0,6 % (на 01.01.2019 – 58,0 %, на 01.01.2020 – 42,3 %, на 01.01.2021 – 48,2% та на 31.12.2021 – 57,4%).

Дослідженням структури та динаміки необоротних активів встановлено, що у 2019 році найбільшу питому вагу у структурі цих активів товариства склали основні засоби, а в 2020 та 2021 роках - незавершені капітальні інвестиції.

Аналіз структури необоротних активів засвідчив, що частка основних засобів в активах, за досліджуваний період, зменшилась на 13,3 %, з 57,8 % (станом на 01.01.2019) до 44,5 % (на 31.12.2021), при збільшенні залишкової вартості основних засобів в абсолютному виразі на 216,0 тис. грн або 1,1 %.

Зростання обсягу основних засобів свідчить про поступове зміцнення виробничого потенціалу підприємства.

Загалом, на підприємстві спостерігається негативна тенденція щодо зростання зношеності основних засобів. Ступінь зносу основних засобів у досліджуваному періоді мав стійку тенденцію до збільшення. Зазначений показник станом на 01.01.2019 становив 55,0%, на 31.12.2019 - 57,0%, на 31.12.2020 – 65,3 % та станом на 31.12.2021 – 67,1% тобто зростання зношеності основних засобів за вказаний період склало 12,1 %.

Упродовж досліджуваного періоду, спостерігається позитивна динаміка інвестиційної діяльності товариства, що направлена на оновлення основних засобів. Як наслідок, питома вага незавершених капітальних інвестицій в активах підприємства зросла на 77,6%, або 10 316,0 тис. грн, при цьому, станом на 01.01.2019 року їх частка становила 38,3 % (13 289,0 тис. грн), а вже станом на 31.12.2021 року вона збільшилась до рівня 51,9 % або 23 605,0 тис. гривень.

Збільшення вартості незавершених капітальних інвестицій пов'язано з виконанням товариством ряду інфраструктурних проектів, що направлені на оновлення основних засобів та вказує на зміцнення виробничого потенціалу підприємства.

Провівши аналіз структури та динаміки вартості сукупних активів ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» можна констатувати, що збільшення у 2019-2021 роках сукупного майна товариства (суми необоротних та оборотних активів товариства) значною мірою пов'язано із зростанням обсягу оборотних активів.

Вивченням структури оборотних активів підприємства встановлено, що у досліджуваній період, найбільшу питому вагу у їх складі становили запаси.

Загалом, обсяг запасів підприємства станом 31.12.2021 року збільшився у порівнянні з початком 2019 року на 9 285,0 тис.грн, або 21,1 %. Коефіцієнт зростання вартості запасів за період, який підлягає дослідженню, склав 1,21 та є меншим ніж коефіцієнт зростання вартості оборотних активів, який становить 1,28.

Аналіз оборотних активів засвідчив, що у 2019-2021 роках

ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс» мало структуру з відносно незначною часткою дебіторської заборгованості та доволі високим рівнем грошових коштів.

Зокрема, згідно з даними фінансової звітності, поточна дебіторська заборгованість товариства на початок 2019 року складала 997,0 тис. грн, або 2,1 % вартості оборотних активів, при цьому, весь обсяг заборгованості склався по розрахунках підприємства за товари, роботи та послуги.

Впродовж 2019-2021 років спостерігається збільшення розміру поточної дебіторської заборгованості товариства на 3 950,0 тис. грн, або у 4,0 рази та на кінець 2021 року її обсяг склав 4 947,0 тис. грн, або 8,1 % вартості оборотних активів, що оцінюється негативно.

Зростання дебіторської заборгованості та її питомої ваги в оборотних активах також свідчить про необережну кредитну політику товариства, що призводить до відволікання частини поточних активів та іммобілізації частини оборотних засобів із виробничого процесу.

Грошові кошти підприємства та їх еквіваленти на початок 2019 року склали 508,0 тис. грн, або 1,1 % вартості оборотних активів. Впродовж досліджуваного періоду, відбулось збільшення розміру цього балансового показника на 1 234,0 тис. грн, або у 2,4 рази та на кінець 2021 року їх обсяг склав 1 742,0 тис. грн, або 2,8 % вартості оборотних активів. Збільшення обсягу грошових коштів свідчить про зміцнення рівня поточної платоспроможності та фінансової незалежності товариства.

Таким чином, збільшення у досліджуваній період майна підприємства (суми необоротних та оборотних активів) свідчить про позитивну зміну валюти балансу, зростання активів товариства відбулось переважно за рахунок збільшення запасів, що вказує на формування достатньо мобільної структури активів, сприяючої прискоренню оборотності засобів.

При аналізі структури та руху власного капіталу ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» встановлено, що протягом 2019-2021 років відбулось збільшення обсягів власних джерел фінансування діяльності

товариства на 38 733,0 тис. грн, або 65,9 %. Слід відмітити, що позитивна динаміка цього показника спостерігалась впродовж усього досліджуваного періоду. Зростання власного капіталу відбулось за рахунок зростання нерозподіленого прибутку, обсяг якого за досліджуваний період зріс на 38 733,0 тис. грн, або 119,9 %, з 32 312,0 тис. грн (станом на 01.01.2019 року) до 71 045,0 тис. грн (станом на 31.12.2021 року).

Вивченням структури та динаміки зобов'язань підприємства за 2019-2021 роки встановлено відсутність довгострокових зобов'язань товариства та виявлена позитивна динаміка обсягу його поточної заборгованості.

Необхідно зазначити, що переважання короткострокових джерел в структурі позикових засобів за досліджуваний період є негативним фактом, який характеризує підвищення ризику втрати фінансової стійкості підприємства.

Так, станом на 01.01.2019 року поточні зобов'язання ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс» склали 23 635,0 тис гривень.

Протягом 2019-2021 років, згідно з даними фінансової звітності, поточні зобов'язання ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» зменшилися на 14 364,0 тис. грн, або 60,8 % та на кінець 2021 року їх обсяг складав 9 271,0 тис. грн, що оцінюється позитивно.

Високий рівень боргових зобов'язань за товари, роботи та послуги, попри позитивну динаміку щодо зменшення, є негативним чинником в діяльності підприємства, оскільки затримка відповідних платежів підвищує ризики погіршення партнерських взаємовідносин з контрагентами та активізації кредиторів з витребування наявних боргів ТОВ «АФ «Інтерагросервіс».

Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості засвідчив, що підприємство у 2019-2021 роках мало пасивне сальдо, тобто кредиторська заборгованість перевищувала дебіторську. Пасивне сальдо вказує про фінансування товариством запасів та відстрочення власних платежів за рахунок неплатежів кредиторам.

Дослідження загальної ефективності господарської діяльності дає можливість якісно оцінити фінансово-економічний стан підприємства, визначити проблемні аспекти його діяльності, й тим самим суттєво посилити стійкість аграрних підприємств до негативного впливу кризових умов господарювання. Аналіз результатів фінансово-господарської діяльності підприємства за 2019-2021 роки представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Фінансові результати діяльності
ТОВ «АФ «Інтерагросервіс», їх рівень та динаміка [39]

Найменування показника	Роки			Різниця між 2021 р. та 2019 р., (+,-)	2021 р. до 2019р, %
	2019	2020	2021		
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн	69 634,0	62 238,0	97 581,0	27 947,0	140,13
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн	56 049,0	46 852,0	60 837,0	4 788,0	108,5
Валовий прибуток, тис.грн	13 585,0	15 386,0	36 744,0	23 159,0	270,5
Інші операційні доходи, тис.грн	33,0	8,0	2,0	- 31,0	6,1
Адміністративні витрати, тис.грн	4 254,0	4 637,0	6 203,0	1 949,0	145,8
Витрати на збут, тис.грн	449,0	80,0	523,0	74,0	116,5
Інші операційні витрати, тис.грн	302,0	408,0	7 377,0	7075,0	2442,7
Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток, тис.грн	8 613,0	10 269,0	22 643,0	14 030,0	262,9
Інші фінансові доходи, тис.грн	-	-	19,0	19,0	100,0
Інші доходи, тис.грн	614,0	29,0	-	- 614,0	-100,0
Фінансові витрати, тис.грн	521,0	399,0	34,0	487,0	6,5
Інші витрати, тис.грн	-	-	-	-	-

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток), тис.грн	8 706,0	9 899,0	22 628,0	13 922,0	259,9
Витрати (дохід) з податку на прибуток, тис.грн	-	-	-	-	-
Чистий фінансовий результат (прибуток), тис.грн	8 706,0	9 899,0	22 628,0	13 922,0	259,9
ЕВІТДА, грн	14 557,0	16 680,0	29 032,0	14 475,0	199,4

Дослідженням ефективності різних видів діяльності ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» встановлено, що товариством у 2019-2021 роках отримано, як бачимо з даних таблиці 2.2, при провадженні основної діяльності, пов'язаної із сільськогосподарським виробництвом, чистого доходу (виручки) на загальну суму 229 453,0 тис. грн, в тому числі: у 2019 році - 69 634,0 тис. грн (99,1 % сукупного доходу), що на 16 025,0 тис. грн, або 29,9 % більше рівня 2018 року, у 2020 році – 62 238,0 тис.грн (99,9% сукупного доходу), що на 7 396,0 тис. грн, або 10,6% менше рівня 2019 року та у 2021 році - 97 581,0 тис. грн (99,9 % сукупного доходу), що на 35 343,0 тис. грн, або 56,8 % та 27 947,0 тис. грн , або 40,1 % більше рівня відповідно 2020 та 2019 року.

Зазначене зростання пояснюється збільшенням обсягів виробництва та реалізації продукції внаслідок підвищення ефективності використання землі (підвищенням рівня урожайності), зміною структури виробництва товарної продукції рослинництва та покращенням кон'юнктури на товарних ринках завдяки зростанню цін на окремі види сільськогосподарської продукції(кукурудзи на зерно тощо).

Як наслідок, валовий прибуток товариства у досліджуваній період показав щорічне зростання. Зокрема, за результатами діяльності підприємство, згідно з даними фінансової звітності за 2019 рік, отримало валовий прибуток у розмірі 13 585,0 тис.грн, що на 51,1 % або 6 397,0 тис. грн більше рівня 2018 року.

У 2020 та 2021 роках валовий прибуток товариства склав відповідно 15 386,0 тис.грн та 36 744,0 тис.грн, що на 1 801,0 тис. грн, або 13,3 % та 21 358,0 тис. грн, або 138,8 % більше відповідного минулорічного показника.

В цілому, за досліджуваний період (2019-2021 роки) розмір отриманого валового прибутку підприємства ріст на 23 159,0 тис. грн, або в 1,7 рази, що свідчить про підвищення ефективності діяльності та прискорення темпів економічного зростання товариства і оцінюється позитивно.

Також, упродовж періоду, що досліджувався, товариством отримувались інші види доходів (інші операційні доходи, інші фінансові доходи та інші доходи) обсяг яких був незначним та коливався від 0,9% сукупного доходу (647,0 тис.грн) - у 2019 році, до 0,1% (37,0 тис.грн) - у 2020 році та менше 0,1 % (21,0 тис.грн) – у 2021 році.

Таким чином, аналіз діяльності товариства засвідчив позитивну динаміку рівня дохідності за досліджуваний період, що пов'язано із розширенням виробничої бази, мобілізацією внутрішніх резервів виробничого характеру та сприятливою ринковою кон'юктурою.

Зокрема, за результатами господарської діяльності сукупний дохід товариства за 2019-2021 роки загалом зріс на 27 321,0 тис. грн, або 38,9 % (із 70 281,0 тис. грн – у 2019 році до 97 602,0 тис. грн у 2021 році). Слід відмітити, що за вказаний період на підприємстві не спостерігається сталої позитивної динаміки обсягу сукупного доходу. Темпи зростання сукупного доходу у 2019 та 2021 роках показали значну позитиву динаміку у порівнянні із досягнутим рівнем доходу відповідних попередніх років (2019 рік – 1,3 та 2021 рік – 1,5), що свідчить про економічне зростання підприємства у ці роки.

Зокрема, у 2019 році обсяг отриманого сукупного доходу товариства склав відповідно 70 281,0 тис.грн проти 53 871,0 тис. грн - у 2018 році та у 2021 році - 97 602 тис.грн, проти 62 275,0 тис. грн у 2020 році.

Водночас, у 2020 році спостерігається затримання темпів зростання дохідності діяльності (коефіцієнт зростання склав лише 0,89), розмір сукупного доходу зменшився у порівнянні з 2019 роком на 8 006,0 тис. грн, або на 11,4 %

(62 275,0 тис.грн у 2020 р. проти 70 281,0 тис. грн - у 2019 р.).

Аналізом проведених підприємством у 2019-2021 роках витрат встановлено, що основну питому вагу у їх складі становила собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Зокрема, у 2019 році - 91,0 %, або 56 049,0 тис. грн, у 2020 році – 89,5%, або 46 852,0 тис. грн та у 2021 році - 81,1,0 % або 60 837,0 тис. гривень.

Загалом, частка собівартості у сукупних витратах товариства за вказаний період зменшилася на 9,9 % (91,0 % у 2019 році проти 81,1 % у 2021 році), при збільшенні обсягу самої собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) в абсолютному виразі на 4 788,0 тис. грн, або 8,5 %. Зростання собівартості пояснюється ростом рівня цін на матеріально – технічні ресурси та збільшенням витрат на оплату праці внаслідок зростання мінімальних гарантій встановлених державою.

Також, в процесі господарської діяльності товариством у досліджуваному періоді проведено ряд інших витрат (адміністративні, збутові, інші операційні та фінансові), які не входять до складу собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), частка та обсяг яких в сукупних витратах господарства щорічно зростали, від 9,0% (5 526,0 тис.грн) - у 2019 році до 10,5% (5 524,0 тис.грн) - у 2020 році та 18,9 % (14 137,0 тис.грн) - у 2021 році.

Загалом, сукупні витрати товариства за 2019-2021 роки склали 188 925,0 тис. грн, в тому числі: у 2019 році – 61 575,0 тис. грн, що на 13 512,0 тис. грн, або 28,1 % більше рівня 2018 року та у 2020 році – 52 376,0 тис.грн, що на 9 199,0 тис. грн, або 14,9 % менше рівня 2019 року та 2021 році – 74 974,0 тис.грн, що на 22 598,0 тис.грн, або 43,1% більше досягнутого рівня 2020 року та 13 399,0 тис.грн, або 21,8 % більше рівня 2019 року.

Факторний аналіз валового прибутку показав, що його зростання у досліджуваній період на 23 159,0 тис. грн, або в 1,7 рази, (2019 рік – 13 585,0 тис.грн, 2021 рік - 36 744,0 тис.грн) відбулося за рахунок збільшення розміру отриманого підприємством чистого доходу від реалізації продукції

(товарів, робіт та послуг) на 27 947,0 тис. грн, або 40,1 % попри ріст витрат (собівартості реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг) за вказаний період на 4 788,0 тис. грн, або 8,5 %.

Порівняльний аналіз динаміки показників сукупних доходів та витрат засвідчив, що на підприємстві за досліджуваний період спостерігається випередження темпів зростання доходів (39,8 %) над витратами (21,8 %), що свідчить про підвищення прибутковості основних видів продукції (робіт, послуг) товариства та оцінюється позитивно.

Діяльність ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» у досліджуваний період була прибутковою та характеризується наявністю значної позитивної динаміки обсягу отриманого чистого прибутку. Зокрема, згідно з даними фінансової звітності, за результатами господарської діяльності товариством у 2019 році отримано чистий прибуток у розмірі 8 706,0 тис. грн, що на 2 898,0 тис. грн або 49,9 % більше рівня 2018 року (2018 рік – 5 808,0 тис. грн).

У 2020 та 2021 роках чистий прибуток товариства склав відповідно 9 899,0 тис. грн та 22 628,0 тис. грн, що на 1 193,0 тис. грн, або 13,7 % та 12 729,0 тис. грн, або 128,6 % більше досягнутого рівня прибутку підприємства відповідних попередніх років.

Загалом, за результатами господарської діяльності результативність діяльності товариства за 2019-2021 роки зростає в 1,6 рази або на 13 922 тис. грн, що свідчить про підвищення ефективності діяльності товариства і оцінюється позитивно.

В умовах розвитку ринкових відносин економічна діяльність підприємства, в тому числі сільськогосподарського, яка спрямована на нарощування конкурентних переваг і забезпечення стійкості своїх позицій, значною мірою залежить від своєчасної та правильної оцінки ефективності управління його діяльністю.

Оцінку ефективності управління товариством та використання його активів, проведеною за сукупністю коефіцієнтів, які характеризують

прибутковість, платоспроможність, ліквідність та інвестиційну діяльність, відобразимо в додатку Б.

Коефіцієнтний аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» за 2019-2021 роки, проведений на підставі даних фінансової звітності, засвідчив позитивну динаміку показників рівня дохідності, прибутковості та рентабельності, підвищення рівня фінансової стійкості та ліквідності, прискорення оборотності та ефективності використання активів, наявних власних ресурсів та вкладених коштів.

Вказане свідчить про підвищення темпів економічного зростання та розвитку товариства, його інвестиційну привабливість та в свою чергу вказує про досить високу ефективність управління підприємством.

На фоні економічного зростання, попри достатньо високий рівень фінансової стійкості та ліквідності підприємства, показники рівня фінансової незалежності та абсолютної ліквідності, показавши зростання, не досягнули оптимального значення. Спостерігається стійка тенденція щодо зростання зношеності основних засобів та росту зобов'язань підприємства.

Загалом, аналіз фінансово-господарської діяльності товариства за 2019-2021 роки засвідчив позитивну зміну валюти балансу, покращення майнового стану товариства та зміцнення його виробничого потенціалу внаслідок підвищення рівня інвестиційної політики, його результативну діяльність, яка характеризується наявністю значної позитивної динаміки обсягу отриманого чистого прибутку та показників рентабельності, фінансової стійкості та ліквідності, оборотності та ефективності використання активів, наявних власних ресурсів та вкладених коштів, що свідчить про підвищення темпів економічного зростання та розвитку товариства, його інвестиційну привабливість та в свою чергу вказує про досить високу ефективність управління підприємством.

2.3 Дослідження конкурентних позицій ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» на ринку продукції рослинництва господарств Київської області

Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції, в тому числі продукції рослинництва, та й загалом усього агропромислового комплексу, формується під впливом багатьох чинників, які створюють умови для функціонування, сприяють або, навпаки, погіршують їх.

У науковій економічній літературі пропонується вченими класифікаційна характеристика чинників впливу на конкурентоспроможність як підприємств, так і продукції. Наприклад, М. Портер виокремлює чинники за такими ознаками, як природні (земля, рослинний та тваринний світ, родючість, природні ресурси, клімат) та штучні (техніка, машини, обладнання, устаткування, інвентар), загальні (транспорт, реклама, біржі, мережа автомобільних доріг, залізниці) й спеціалізовані (стратегія та імідж підприємства, технологія виробництва, агротехнічні прийоми, сезонність та тривалість виробництва), основні (природні ресурси, капітал, клімат, проста робоча сила, місце виробничих потужностей) та розвинені (розвинена інфраструктура, кваліфікована робоча сила, інновації, модернізовані технології).

Проте значна частика науковців акцентує увагу саме на альтернативних чинниках впливу на формування конкурентоспроможності продукції, тобто на якості, ціні та попиті [41, с.235].

Однак, серед всіх класифікаційних ознак чинників впливу виділяється найголовніша, це – зовнішні (комплекс можливостей підприємства, які впливають на собівартість та якість його продукції) й внутрішні чинники (явища, умови, ситуації, обставини, які можуть позитивно або негативно впливати на ситуацію). Наведені чинники можуть мати прямий або непрямий вплив на формування рівня конкурентоспроможності як сільськогосподарської

продукції, так і окремого суб'єкта господарювання і агропромислового комплексу загалом[14].

Крім цього, на думку Л.В. Прокопець, «...на формування конкуренції в сільськогосподарському виробництві вагомий вплив мають: державна підтримка аграріїв, матеріально-технічна база, раціональна спеціалізація й організація виробництва, кадрове забезпечення, якість сільськогосподарської продукції як готової, так і сировини, товарність, низькі витрати». Можна додати, що саме генерування конкурентних переваг аграрними підприємствами призводить до зменшення собівартості виробленої продукції та покращення її якості згідно європейських стандартів [33].

ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» господарську діяльність у сфері сільськогосподарського виробництва провадить із використанням орендованих земель фізичних осіб, земля яким дісталася свого часу в процесі розпаювання (пайовики), або була отримана ними для ведення особистого селянського господарства.

Оскільки земля є головним чинником виробництва продукції рослинництва, дослідження конкурентоспроможності виробництва продукції рослинництва підприємства вимагає перш за все з'ясувати обсяг площі землекористування, структуру посівних площ культур, частку земельного банку товариства та площ посіву культур в структурі посівних площ аналогічних культур господарств Київської області.

Інформацію щодо зазначених показників наведемо у таблиці 2.3.

З даних таблиці 2.3 бачимо, що земельний банк ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс» у досліджуваний період суттєвих змін не зазнав. Загальна площа землекористування товариства у 2021 році збільшилася у порівнянні з 2019 роком на 0,3%, або 6,8 гектарів.

Таблиця 2.3

Розмір земельного банку ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс», його динаміка та частка в структурі землекористування господарств Київської області [34,35]

Назва культури	Площа під культурою, га			2021 р. до 2019 р., %	Частка площі під культурою підприємства у 2021 р. до середньої площі культури господарств Київської області, %
	2019 р.	2020 р.	2021р.		
1	2	3	4	5	6
Зернові зернобобові культури,	1 544,70	1 633,29	1 617,21	104,69	0,28
в т.ч. пшениця	379,70	451,96	522,14	137,51	0,31
кукурудза на зерно	903,00	859,33	871,07	96,46	0,25
ячмінь	262,00	332,00	224,00	85,50	0,64
Культури технічні,	835,80	840,91	822,38	98,39	0,24
в.т.ч. соя	178,80	152,43	55,39	30,98	0,07
ріпак	260,00	132,80	244,85	94,17	0,74
соняшник	339,00	555,68	522,14	154,02	0,25
буряк цукровий фабричний	58,00	-	-	-	-
Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні,	21,00	-	-	-	-
в т.ч. капуста головчаста	16,00	-	-	-	-
огірки корнішони	1,00	-	-	-	-
помідори	2,00	-	-	-	-
морква	1,00	-	-	-	-
кавуни	1,00	-	-	-	-
Кормові культури,	177,60	137,00	137,0	77,14	0,44
в т.ч. кукурудза кормова	60,00	50,00	50,0	83,33	0,31

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6
трави багаторічні на сіно	82,00	87,00	42,0	51,22	0,88
трави багаторічні на корм зелений, сінаж, силос	-	-	45,0	-	0,73
трави однорічні	35,60	-	-	-	-
Плодові культури (яблуня)	8,0	8,09	17,31	216,38	1,44
Загальна земельна площа	2 587,10	2 619,29	2 593,90	100,30	0,27

Частка підприємства у земельному банку господарств Київської області є незначною та загалом становила у 2021 році 0,27 %. При цьому, питома вага площ під культурами підприємства в структурі посівних площ аналогічних сільськогосподарських культур господарств Київської області у 2021 році коливається від 1,44% (плодові культури) до 0,07 % (соя).

Проведемо детальний аналіз динаміки частки площі землекористування підприємства у земельному банку господарств Київської області за досліджуваний період (рис.2.1)

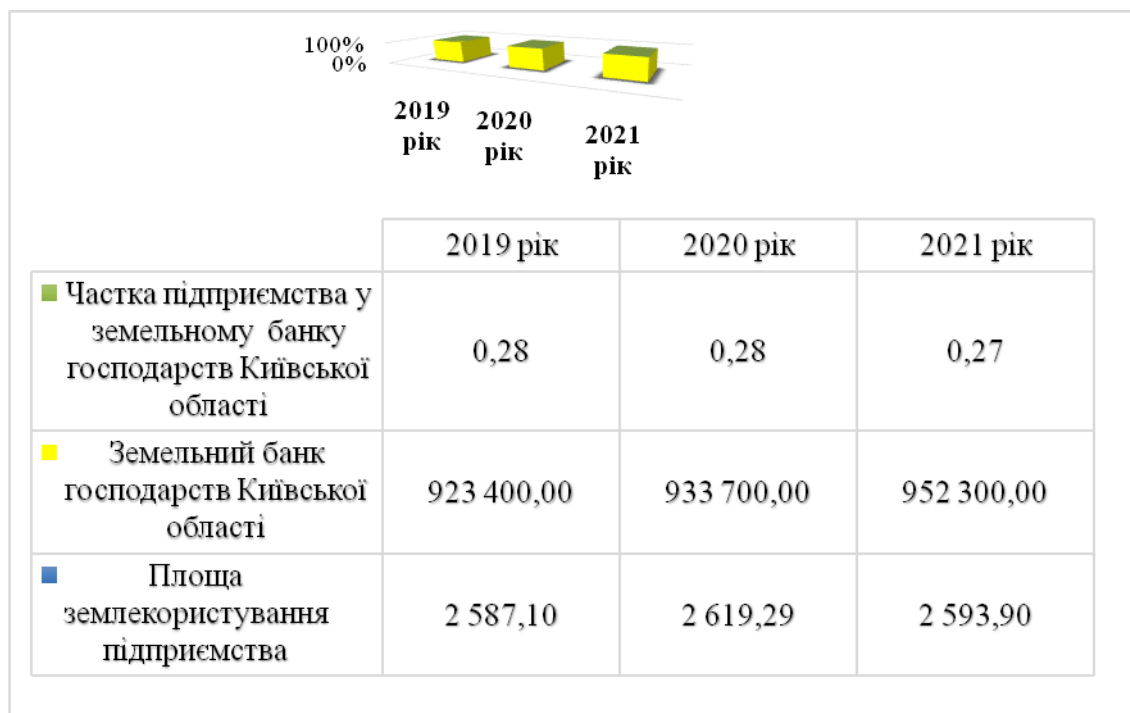

Рис. 2.1 – Динаміка частки підприємства у земельному банку господарств Київської області[34,35].

З рисунку 2.1 бачимо, що за досліджуваний період частка підприємства у земельному банку господарств Київської області, попри невелике зростання площі землекористування товариства, є незначною (менше 0,3%), при цьому, спостерігається тенденція щодо її зменшення (на 0,01 %).

Структуру посівних площ сільськогосподарських культур ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс» та її динаміку покажемо у додатку В.

Аналіз землекористування товариства засвідчив, що у 2019-2021 роках, відповідно до даних статистичної звітності (форма №29-сг) «Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду», відображених у додатку В, у структурі посівів підприємства основну питому вагу займають зернові та зернобобові культури, при цьому, їх частка та обсяг за досліджуваний період зроста відповідно на 2,64 % та 4,69 %, або 72,51 га, з 59,71% (1 544,70 га) - у 2019 році до 62,35 % (1 617,21 га) - у 2021 році.

Частка кукурудзи на зерно в структурі посівів зернових та зернобобових культур є переважаючою (58,5 % - у 2019 році, 52,6 % - у 2020 році та 53,9% у 2021 році), попри незначне зменшення площі під цією культурою за вказаний період (на 31,93 га, або 3,54 %) до рівня 871,07 га, що становить 33,58 % обсягу землекористування підприємства.

Площа посівів пшениці у структурі товариства у 2021 року зроста у порівнянні з 2019 роком на 37,51% або 142,44 га, а її частка складає 20,13 % або 522,14 гектарів.

Питома вага ярого ячменю у структурі посівів товариства за досліджуваний період коливається від 10,13% (262,0 га) - у 2019 році до 12,29 % (332,0 га) - у 2020 році та 8,64% (224,0 га) - у 2021 році. Загалом, питома вага та обсяг площ посіву ярого ячменю у 2021 році скоротилися у порівнянні з 2019 роком відповідно на 1,49 % та 14,5% (38,0 га).

Технічні культури в структурі посівів підприємства у 2021 році становлять 31,7% (835,9 га) та їх частка та площа за досліджуваний період зменшились відповідно на 0,61% та 1,61 %, або 13,42 гектари. Основну питому вагу в структурі посівів технічних культур займають посіви соняшника (40,6 %

або 339,0 га - у 2019 році, 66,1 % (555,68 га) - у 2020 році та 63,5 % (522,14 га) - у 2021 році), площа яких, загалом зростає за досліджуваний період на 54,02 % або 183,14 га, а їх частка у 2021 році займає 20,13 % обсягу землекористування підприємства.

Значну питому вагу у структурі посівів технічних культур займає ріпак (31,1 % або 260,0 га - у 2019 році, 15,8 % (132,8 га) - у 2020 році та 29,8 % (244,85 га) - у 2021 році), попри незначне зменшення площі під цією культурою за вказаний період (на 15,15 га, або 0,62 %) до рівня 244,85 га, що становить 9,43 % обсягу землекористування підприємства. Інші групи вирощуваних підприємством культур в структурі посівів є нішевыми.

Розподіл площі землекористування ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс» за 2021 рік покажемо структурно на рисунку 2.2.

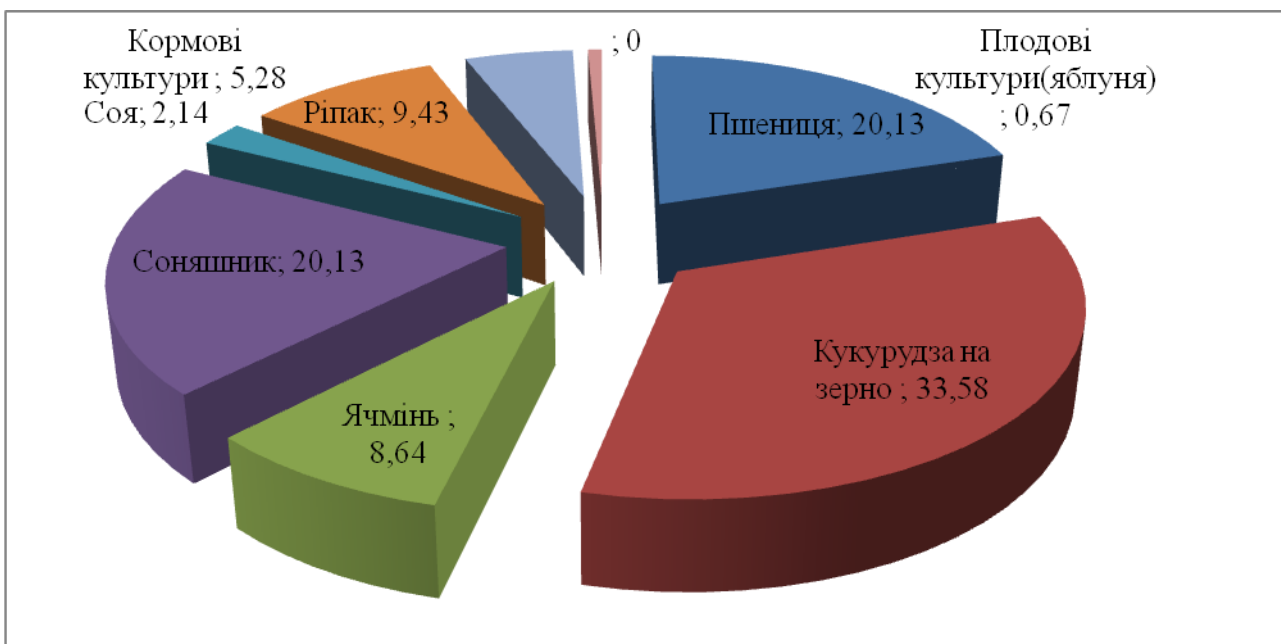

Рис. 2.2. – Структура посівних площ сільськогосподарських культур ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс» за 2021 рік, % [34].

Таким чином, в процесі господарської діяльності, товариством за досліджуваний період було кардинально змінено структуру посівних площ сільськогосподарських культур на користь вирощування у першу чергу соняшника та пшениці, що у сукупності із щорічно стабільно значною площею

посіву кукурудзи на зерно (більше 33% сукупних посівів підприємства), визначило його спеціалізацію в галузі рослинництва.

Якщо оцінювати виробництво продукції рослинництва за натуральними показниками, то найвагомими з них є посівна площа, урожайність з 1 га та валовий збір. Динаміку цих виробничих показників ТОВ «АФ«Інтерагросервіс» покажемо в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка валового виробництва продукції основних сільськогосподарських культур ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» [34]

Рік	Зернові та зернобобові культури	Соя	Ріпак	Соняшник	Бурак цукровий	Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні	Плодові культури
Посівна площа, га							
2019	1544,70	178,80	260,00	339,00	500,00	21,00	8,00
2020	1633,29	152,43	132,80	555,68	-	-	8,09
2021	1 617,21	55,39	244,85	522,14	-	-	17,31
2021 р. до 2019 р., %	104,69	30,98	94,17	154,02	-	-	216,38
Урожайність, ц/га							
2019	63,24	11,00	17,20	27,45	753,90	21,40	141,13
2020	42,26	8,00	17,39	17,91	-	-	119,60
2021	70,59	25,00	29,92	27,00	-	-	90,12
2021 р. до 2019 р., %	111,63	227,29	173,95	98,36	-	-	63,86
Валовий збір, ц							
2019	97 683,00	1 967,00	4 472,00	9 305,00	43 726,00	449,30	1129,00
2020	69 029,00	1 219,00	2 309,00	9 952,00	-	-	967,60
2021	114 163,0	1 385,00	7 327,00	14 098,00	-	-	1 560,00
2021 р. до 2019 р., %	116,87	70,41	163,84	151,51	-	-	138,18

Дані таблиці 2.4 показують, що у досліджуваній період підприємство суттєво змінило структуру посівних площ сільськогосподарських культур шляхом скорочення площ під посівами сої та ріпаку відповідно на 69,02% та 5,83%, а також повної відмови від вирощування цукрового буряка та культур овочевої групи. При цьому, основний акцент у господарській діяльності зроблено на користь вирощування зернових та зернобобових культур, а також соняшника, посівні площі яких у 2021 році збільшились у порівнянні з 2019 роком на 4,69 % та 54,02 % відповідно.

Окрім цього, відповідно до облікових даних та статистичної звітності (ф. 29 сг) товариством у 2019-2021 роках провадилась діяльність із вирощування та реалізації продукції садівництва, а саме: - яблук, площа багаторічних насаджень яких збільшилася за вказаний період на 9,31 га, або 116,38 %.

Порівняльним аналізом рівня урожайності основних товарних сільськогосподарських культур підприємства встановлено зростання у 2021 році у порівнянні з 2019 роком ефективності використання землі внаслідок підвищення рівня урожайності практично усіх культур вирощуваних товариством (за виключенням соняшника та плодкових), що, загалом, призвело до збільшення обсягів виробництва продукції та свідчить про ефективне та продуктивне використання землі.

Так, урожайність (у вазі після доробки) зернових та зернобобових культур, сої та озимого ріпаку у 2021 році на підприємстві склала відповідно 70,59 ц. з 1 га, 25,00 ц з 1,0 га та 29,00 ц з 1,0 га та збільшилась у порівнянні з 2019 роком на 11,67%, 127,29% та 73,95 % відповідно.

І лише урожайність соняшника та яблук у товаристві у 2021 році не досягнула рівня 2019 року. Зокрема, урожайність соняшника склала 98,36 % рівня 2019 року та плодкових культур (яблук) - 63,86 %, що мало наслідком недоотримання підприємством валового збору продукції.

Відповідно, внаслідок збільшення рівня урожайності та в деякій мірі розширення посівних площ, зросло і валове виробництво продукції

рослинництва, що позитивно вплинуло на кінцеві фінансові результати підприємства та стало стимулом для подальшого виробничого процесу та його вдосконалення.

Так, обсяг валового збору зернових та зернобобових культур, внаслідок зростання рівня урожайності на 11,67% та розширення площ посіву на 4,69%, зріс за досліджуваний період на 16,87 %.

Обсяг валового збору соняшника та плодкових культур (яблук), попри зниження рівня урожайності цих культур відповідно на 1,64 % та 36,14%, загалом зріс у 2021 році, у порівнянні з 2019 роком, на 51,51 % та 38,18%, внаслідок розширення площ під цими культурами на 54,02 % та 116,38 % відповідно.

Валовий збір ріпаку, внаслідок зростання рівня урожайності за досліджуваний період на 73,95%, зріс у 2021 році в порівнянні з 2019 роком, на 63,84 %, попри зменшення на 5,83 % посівної площі цієї культури.

Водночас, на фоні зростання рівня урожайності сої на 127,29%, зменшення валового збору цієї культури за вказаний період на 29,59% пов'язано із скороченням її площі посіву на 69,02 %.

Узагальнюючи, можемо зробити висновок, що діяльність підприємства у галузі рослинництва у 2019-2021 роках характеризується зростанням виробничих показників (урожайності та валового збору), що обумовлено підвищенням рівня ефективності використання землі та оцінюється позитивно.

З метою оцінки рівня конкурентоспроможності продукції рослинництва, застосовується показник урожайності продукції підприємства відносно до середньої в області (у %), який характеризує рівень конкурентної сили виробництва продукції порівняно з іншими підприємствами області.

Таблиця 2.5

Рівень урожайності сільськогосподарських культур підприємства та господарств Київської області, їх співвідношення та динаміка [35,36]

Назва культури	Урожайність сільськогосподарських культур підприємства, ц/га	Середня урожайність культур у господарствах Київської області, ц/га	Урожайність культур підприємства відносно середньої урожайності господарств Київській області,
1	2	3	4
2019 рік			
Зернові та зернобобові культури,	63,24	69,42	91,10
в т.ч. пшениця	47,38	53,23	89,01
кукурудза на зерно	72,0	83,80	85,92
ячмінь	56,01	45,31	123,62
Культури технічні,	-	-	-
в.т.ч. соя	11,00	22,45	49,00
ріпак	17,20	27,36	62,87
соняшник	27,45	31,93	85,97
буряк цукровий фабричний	753,90	449,36	167,77
Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні	21,40	451,00	4,75
Плодові культури (яблуна)	141,13	21,73	649,47
2020 рік			
Зернові та зернобобові культури,	42,26	46,48	90,92
в т.ч. пшениця	47,83	44,05	108,58
кукурудза на зерно	40,49	49,21	82,28
ячмінь	39,20	41,93	93,49
Культури технічні,	-	-	-
в.т.ч. соя	8,00	15,26	52,42
ріпак	17,39	24,63	70,60
соняшник	17,91	24,57	72,89

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4
буряк цукровий фабричний	-	411,79	-
Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні	-	-	-
Плодові культури (яблуня)	119,60	138,82	86,15
2021 рік			
Зернові та зернобобові культури,	70,59	72,46	97,42
в т.ч. пшениця	53,67	53,06	101,15
кукурудза на зерно	86,10	88,73	97,04
ячмінь	49,73	45,04	110,41
Культури технічні,	-	-	-
в.т.ч. соя	25,00	25,49	
Ріпак	29,92	30,53	98,00
соняшник	27,00	28,65	94,24
буряк цукровий фабричний	-	445,96	-
Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні	-	610,44	-
Плодові культури (яблуня)	90,12	228,75	39,40

Як демонструють дані таблиці 2.5, у досліджуваній період урожайність більшості вирощуваних підприємством культур, за виключенням деяких винятків, а саме: у 2019 році – ячменю, цукрових буряків та плодових, у 2020 році – пшениці та у 2021 році – пшениці та ячменю є нижчою середнього рівня урожайності господарств Київської області. При цьому, спостерігається позитивна тенденція до скорочення різниці у рівнях урожайності підприємства та господарств області.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що недосягнення товариством середньообласного рівня урожайності культур свідчить про нижчий рівень його конкурентної сили виробництва продукції

порівняно з іншими підприємствами області, однак спостерігається позитивна тенденція до скорочення різниці у рівнях урожайності підприємства та господарств області.

Для кожного господарюючого суб'єкта головною ціллю виробництва є реалізація готової продукції та отримання високих прибутків для мотивації наступного циклу діяльності. Тому виробники зацікавлені у каналах реалізації великих партій вирощеної сільськогосподарської продукції за найвигоднішими ціна. Такий процес вигідного капіталообороту на підприємстві характеризується як конкурентоспроможний.

У таблиці 2.6 покажемо динаміку реалізації продукції рослинництва підприємства.

Таблиця 2.6

Реалізація продукції рослинництва ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» [35]

Назва продукції	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2019 р., %
1	2	3	4	5
Культури зернові та зернобобові, ц	70 883,00	74 020,00	80 452,00	113,50
в т.ч. пшениця, ц	14 976,00	16 584,00	23 651,00	157,93
кукурудза на зерно, ц	40 011,00	46 805,00	48 203,00	120,47
ячмінь, ц	15 896,00	10 631,00	8 598,00	54,09
Культури технічні, ц	-	-	-	-
в.т.ч. соя, ц	192,00	63,00	1 300,00	677,08
насіння ріпаку, ц	3 919,00	2 269,00	7 279,00	185,74
насіння соняшника, ц	17 715,00	9 811,00	8 773,00	49,52
буряк цукровий фабричний, ц	18 280,00	-	-	-
Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні, ц	471,00	-	-	-
Плодові культури (яблука), ц	211,00	375,00	113,0	53,55

Дані таблиці 2.6 показують кількісну реалізацію продукції рослинництва у динаміці.

Кількісний аналіз реалізації продукції засвідчив збільшення у 2021 році у порівнянні з 2019 роком обсягу реалізації культур зернових та зернобобових, ріст склав 13,50 %. Зростання продаж відбулось за рахунок пшениці та кукурудзи на зерно, обсяг реалізації яких збільшився відповідно на 57,93% та 20,47 %. При цьому, збут інших культур групи зернових та зернобобових, а саме – ячменю, за вказаний період зменшився на 45,91 %. Реалізація сої та насіння ріпаку у 2021 році зросла у порівнянні з 2019 роком відповідно у 5,8 рази та 85,74 %. Обсяги реалізації насіння соняшника та плодів культур (яблук) у 2021 році не досягнули рівня 2019 року, зменшення їх продаж склало відповідно 50,48 % та 46,45 %.

Рівень товарності рослинницької продукції підприємства покажемо у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Рівень товарності основних культур підприємства[35]

Показник		Зернові та зернобобові культури	Соя	Ріпак	Соняшник	Буряк цукровий	Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні	Плодові культури
2019 р.	вироблено, ц	97 683,00	1 967,00	4 472,00	9 305,00	43 726,0	449,30	1129,00
	реалізовано, ц	70 883,00	192,00	3 919,00	17 715,00	18 280,0	471,00	21,00
	рівень товарності, %	137,81	9,76	87,63	190,38	41,81	104,83	1,86
2020 р.	вироблено, ц	69 029,00	1 219,00	2 309,00	9 952,00	-	-	967,60
	реалізовано, ц	74 020,00	63,00	2 269,00	9811,00	-	-	375,00
	рівень товарності, %	107,23	5,17	98,27	98,58	-	-	38,78
2021 р.	вироблено, ц	114 163,0	1 385,0	7 327,0	14 098,00	-	-	1 560,00
	реалізовано, ц	80 452,00	1 300,00	7 279,00	8 773,00	-	-	113,00
	рівень товарності, %	70,47	93,86	99,34	62,23	-	-	7,24

Дані таблиці 2.7 показують, що за досліджувані 2019-2021 роки рівень товарності продукції рослинництва загалом не досяг 100 %. Зазначене пояснюється використанням частини продукції на власні потреби підприємства (на посів, годівлю худоби). При цьому, по окремих культурах та роках внаслідок обраної маркетингової стратегії, за якою відтермінується реалізація продукції у році її виробництва в очікуванні максимальних цін у майбутньому, спостерігається утворення значних щорічних перехідних залишків продукції, реалізація яких за сприятливої кон'юнктури ринку наступного року призводить до перевищення річних обсягів реалізації продукції над обсягами її виробництва та зростання рівня товарності більше 100 %. Як приклад, рівень товарності зернових та зернобобових культур у 2019-2020 роках, соняшника та культур овочевих відкритого ґрунту – у 2019 році перевищив 100,0 %.

Провівши кількісний аналіз виробництва продукції рослинництва, доречним є показати і вартісну його оцінку. Адже високі фінансові результати є показником ефективності виробництва, належної конкурентоспроможності як продукції, так і самого підприємства, стимулом до покращення виробничого процесу, рушієм підвищення заробітної плати та покращення матеріального добробуту працівників тощо.

У наступній таблиці 2.8 покажемо динаміку доходу від реалізації продукції рослинництва, його структуру та частку в загальному обсязі реалізації по господарствах Київської області, а також реалізаційні ціни товариства, середні реалізаційні ціни на аналогічну продукцію господарств по Київській області та оцінку рівня цін реалізації підприємства.

З даних таблиці 2.8 бачимо збільшення у 2021 році дохідності діяльності підприємства в галузі рослинництва у порівнянні із 2019 роком на 49,65%, або на 28,867 млн. грн, що оцінюється позитивно.

Таблиця 2.8

Динаміка доходу підприємства від реалізації продукції рослинництва, його структура та частка в загальному обсязі реалізації господарств Київської області, реалізаційні ціни підприємства, середні реалізаційні ціни господарств Київської області, оцінка рівня цін реалізації підприємства[35,36]

Назва продукції	Дохід (виручка) від реалізації продукції, грн	Частка продукції в структурі доходу товариства %	Частка реалізованої продукції в загальному обсязі реалізації господарств Київській області, %	Ціна реалізації 1 ц продукції грн	Середня ціна реалізації продукції по Київській області, грн	Ціна реалізації продукції товариства відносно середньої ціни господарств Київської області, %
1	2	3	4	5	6	7
2019 рік						
Культури зернові та зернобобові,	30 250 772,0	52,03	0,20	426,77	378,57	112,73
в т.ч. пшениця	5 674 590,00	9,76	0,19	378,91	411,88	92,00
кукурудза на зерно	17 835 140,0	30,68	0,15	445,76	367,18	121,40
ячмінь	6 741 032,00	11,59	1,51	424,07	394,56	107,48
Культури технічні,	27 622 401,0	47,51	0,31	-	-	-
в.т.ч. соя	192 000,00	0,33	0,01	1 000,00	788,24	126,86
насіння ріпаку	3 893 794,00	6,70	0,26	993,57	970,83	102,34
насіння соняшника	21 854 179,0	37,59	0,50	1 233,65	808,86	152,52
буряк цукровий фабричний	1 682 428,00	2,89	1,28	92,04	74,15	124,12
Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні	91 165,00	0,16	0,02	193,56	1 547,36	12,51
Плодові культури (яблука)	176 043,00	0,30	0,61	834,33	630,90	132,24
Всього	58 140 371,0	100,00	0,228	-	-	-

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7
2020 рік						
Культури зернові та зернобобові,	37 339 115,0	71,84	0,28	504,45	469,38	107,47
в т.ч. пшениця	8 634 390,00	16,61	0,26	520,65	497,53	104,65
кукурудза на зерно	23 956 266,0	46,09	0,26	511,83	457,51	111,87
ячмінь	4 748 439,00	9,14	0,97	446,66	455,23	98,12
Культури технічні,	14 321 041,0	27,56	0,17	-	-	-
в.т.ч. соя	63 400,00	0,12	0,003	1 006,35	978,86	102,81
насіння ріпаку	2 634 059,00	5,07	0,33	1160,89	1095,49	105,97
насіння соняшника	11 623 582,0	22,37	0,21	1184,75	1047,27	113,13
буряк цукровий фабричний	-	-	-	-	-	-
Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні	-	-	-	-	-	-
Плодові культури(яблука)	312 404,00	0,60	1,46	833,08	904,26	92,13
Всього	51 972 560,0	100,00	0,224	-	-	-
2021 рік						
Культури зернові та зернобобові,	57 481 055,0	66,06	0,30	714,48	620,23	115,20
в т.ч. пшениця	15 395 565,0	17,69	0,36	650,95	647,37	100,55
кукурудза на зерно	36 998 770,0	42,52	0,27	767,56	614,33	124,94
ячмінь	5 086 720,0	5,85	0,95	591,62	594,08	99,59
Культури технічні,	29 438 414,0	33,84	0,29	-	-	-
в.т.ч. соя	2 241 273,00	2,58	0,11	1 724,06	1 538,46	112,06
насіння ріпаку	12 437 604,0	14,30	0,81	1 708,70	1 591,12	107,39
насіння соняшника	14 759 537,0	16,96	0,22	1 682,38	1 547,46	108,72
буряк цукровий фабричний	-	-	-	-	-	-

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7
Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні	-	-	-	-	-	-
Плодові культури(яблука)	88 172,0	0,10	3,94	780,28	395,98	197,05
Всього	87 007 641,0	100,00	0,281			
2021 р до 2019 р, %	149,65	-	123,24	-	-	-
Разом доходів (за 2019-2021 рік)	197 120 572,0	-	-	-	-	-

Зростання за досліджуваний період рівня дохідності від зазначеної діяльності пояснюється збільшенням обсягів виробництва та реалізації продукції рослинництва внаслідок розширення посівних площ сільськогосподарських культур на 6,8 га, або 0,3% (2 587,10 га у 2019 році проти 2 593,90 га – у 2021 році), підвищення рівня урожайності культур, зміни структури виробництва товарної продукції рослинництва та покращення кон'юнктури на товарних ринках завдяки зростанню цін на окремі товари сільського господарства (соняшник, кукурудзу на зерно, тощо).

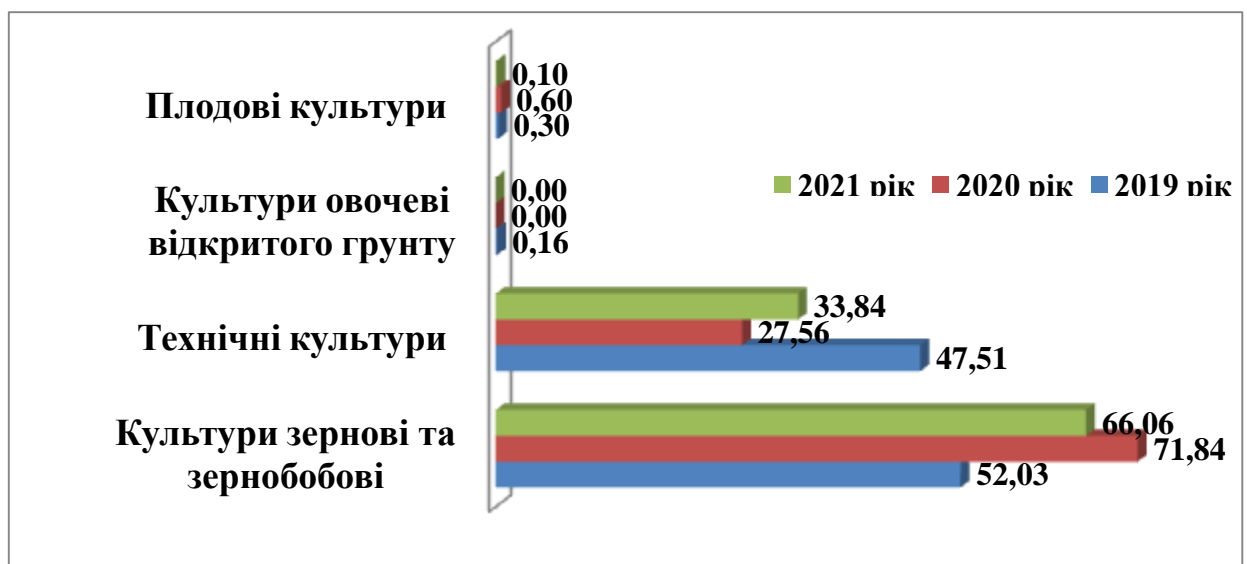

Рис. 2.3 - Динаміка структури доходу товариства від реалізації продукції рослинництва (по групах культур) за 2019-2021 рік, %[33].

Динаміку структури доходів ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» від реалізації рослинницької продукції (по групах культур) за 2019-2021 роки покажемо на рисунку 2.3.

Дані рисунку 2.3 та таблиці 2.8 показують, що у структурі доходу підприємства основну питому вагу займають доходи від реалізації зернових та зернобобових культур, їх частка коливається від 52,03 % (30 250 772,0 грн) - у 2019 році до 71,84 % (37 339 115,00 грн) - у 2020 році та 66,06 % (57 481 055,00 грн) - у 2021 році.

Аналіз структури доходів підприємства в галузі рослинництва засвідчив, що частка доходу від реалізації технічних культур в сукупному доході, за досліджуваний період, зменшилась на 13,67 %, з 47,51 % (у 2019 році) до 33,84 % (у 2021 році), при збільшенні суми доходу від цієї діяльності в абсолютному виразі на 1 816,0 тис. грн або 6,57 %, із 27 622,40 тис. грн (у 2019 році) до 29 438,41 тис. грн (у 2021 році).

Частка доходу ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» від реалізації решти вирощуваної рослинницької продукції (культур овочевої групи та плодкових культур), показавши негативну динаміку, є незначною (менше 1%).

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що зростання рівня дохідності підприємства в галузі рослинництва за досліджуваний період пов'язано із розширенням виробничої бази, мобілізацією внутрішніх резервів виробничого характеру та сприятливою ринковою кон'юктурою.

Частка реалізованої продукції товариства в загальному обсязі реалізації по Київській області була невисокою, у 2019 р.- 0,235%, 2020 р. – 0,238% та 2021 р. – 0,281, однак спостерігається позитивна динаміка її росту.

Аналіз рівня реалізаційних цін товариства на продукцію засвідчив, що у досліджуваному періоді, відпускні ціни на власну рослинницьку продукцію встановлювались з врахуванням комплексного вивчення тенденцій ринку та аналізу ринкових ситуацій. Як наслідок, рівень цін на продукцію товариства за виключенням деяких винятків, а саме: у 2019 році – пшениці та культур овочевої групи, у 2020 році – ячменю та плодкових культур та у 2021 році –

ячменю, перевищував середні реалізаційні ціни на аналогічну продукцію господарств Київській області, що в сукупності із дохідністю діяльності свідчить про достатню конкурентоспроможність продукції рослинництва за цими показниками.

Динаміку витрат товариства на виробництво продукції рослинництва, їх рівень відносно середніх витрат господарств області покажемо у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Динаміка та рівень витрат підприємства на виробництво продукції рослинництва, оцінка їх рівня відносно середніх витрат господарств по Київській області[35,36]

Назва продукції	Виробнича собівартість виробленої підприємством продукції рослинництва, тис.грн	Валовий збір продукції у масі після доробки, ц	Виробнича собівартість 1 ц продукції рослинництва, грн/ц	Середня виробнича собівартість 1 ц продукції рослинництва господарств Київської області, грн/ц	Виробнича собівартість 1 ц продукції підприємства відносно середньої виробничої собівартості по Київській області, %
1	2	3	4	5	6
2019 рік					
Культури зернові та зернобобові,	31 338,00	97 683,00	320,81	328,17	97,76
в т.ч. пшениця	8 239,00	17 992,0	457,93	375,77	121,86
кукурудза на зерно	17 963,00	65 016,00	276,29	300,37	91,98
ячмінь	5 136,00	14 675,00	349,98	302,90	115,54
Культури технічні,	13 883,59	-	-	-	-
в.т.ч. соя	1702,12	1967,00	865,34	833,27	103,85
насіння ріпаку	4 432,47	4 472,00	991,16	962,29	103,00
насіння соняшника	5 999,00	9 305,00	644,71	657,77	98,01
буряк цукровий фабричний	1750,0	43 726,00	40,02	89,98	44,48

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6
Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні	383,00	401,33	954,33	99,42	959,86
Плодові культури (яблука)	622,00	1 129,00	550,93	774,09	71,17
Всього	46 226,59	-	-	-	-
2020 рік					
Культури зернові та зернобобові,	34 140,00	69 029,00	494,57	433,89	113,99
в т.ч. пшениця	9 947,00	21 616,00	460,17	410,03	112,23
кукурудза на зерно	17 655,00	34 792,00	507,44	453,54	111,88
ячмінь	6 538,00	12 621,00	518,03	337,77	153,36
Культури технічні,	14 777,96		-		
в.т.ч. соя	1 175,55	1 219,00	964,36	951,59	101,34
насіння ріпаку	2 664,40	2 309,00	1153,92	1 071,57	107,68
насіння соняшника	10 938,00	9 952,00	1099,08	717,88	153,10
буряк цукровий фабричний,	-	-	-	-	-
Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні	-	-	-	-	-
Плодові культури (яблука)	341,00	967,60	352,42	59,73	590,03
Всього	49 258,96				
2021 рік					
Культури зернові та зернобобові,	40 420,00	114 163,00	354,06	391,46	90,44
в т.ч. пшениця	13 783,00	28 025,00	491,81	414,12	118,76

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6
кукурудза на зерно	21 535,00	74 999,00	287,14	382,46	75,08
ячмінь	5 102,0	11 139,00	458,03	408,63	112,09
Культури технічні,	19 708,00		-		
в.т.ч. соя	1 411,00	1 385,00	1 018,77	820,74	124,13
насіння ріпаку	6 414,00	7 327,00	875,39	965,74	90,64
насіння соняшника	11 883,00	14 098,00	842,89	779,76	108,09
Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні	-	-	-	-	-
Плодові культури (яблука)	425,00	1560,00	272,44	47,25	576,61
Всього	60 553,00	-	-	-	-
2021 р. до 2019 р.	130,99		-	-	-
Разом витрат (за 2019-2021 рр.)	156 038,55	-	-	-	-

З даних таблиці 2.9 випливає, що впродовж досліджуваних 2019-2021 років витрати підприємства на виробництво продукції рослинництва щорічно зростали, із 46 226,59 тис. грн - у 2019 році до 49 258,96 тис. грн – у 2020 році та до 60 553,0 тис. грн – у 2021 році. Слід відмітити, що проведення витрат пов'язаних із вирощуванням сільськогосподарських культур урожаю 2019-2021 років на підприємстві в основному здійснювалось у відповідності із запланованою технологією їх вирощування, передбаченою відповідними технологічними картами.

Загалом, за вказаний період рівень витрат товариства на виробництво продукції рослинництва зріс на 30,99 % або 14 326,41 тис. грн, що пояснюється ростом цін на матеріально-технічні ресурси (насіння, засоби захисту рослин,

мінеральні добрива, пальне тощо), зростанням мінімальних гарантій держави щодо оплати праці, зміною структури посівних площ культур.

Отже, впродовж досліджуваних 2019-2021 років на підприємстві спостерігалась стала динаміка росту витрат на виробництво продукції рослинництва, що попри зростання рівня дохідності, загалом негативно вплинуло на результативність діяльності у цій сфері.

Виробнича собівартість 1 ц виробленої продукції рослинництва товариства, за деякими винятками, а саме: у 2019 році – кукурудзи на зерно, насіння соняшника, цукрового буряка та плодкових культур (яблук) та у 2021 році – кукурудзи на зерно та насіння ріпаку, перевищувала рівень середніх виробничих витрат на аналогічну продукцію господарств Київської області, що в свою чергу свідчить про недостатній рівень конкурентоспроможності продукції підприємства за цим показником.

Порівняння цін реалізації продукції рослинництва підприємства з виробничою собівартістю продукції відображено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Різниця між ціною реалізації продукції рослинництва
та виробничою собівартістю продукції підприємства [35]

Показник		Зернові та зернобобові культури	Соя	Насіння ріпаку	Насіння соняшника	Буряк цукровий	Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні	Плодові культури
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2019 р.	Ціна реалізації 1 ц продукції, грн	426,77	1 000,0	993,57	1 233,65	92,04	193,56	834,33
	Виробнича собівартість 1 ц виробленої продукції, грн/ц	320,81	865,34	991,16	644,71	40,02	954,33	550,93
	Різниця між ціною реалізації та виробничою собівартістю продукції, %	133,03	115,56	100,24	191,35	229,98	20,28	151,44

Продовження табл. 2.10

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2020 р.	Ціна реалізації 1 ц продукції, грн	504,45	1006,35	1160,89	1 184,75	-	-	833,08
	Виробнича собівартість 1 ц виробленої продукції, грн/ц	494,57	964,36	1153,92	1 099,08	-	-	352,42
	Різниця між ціною реалізації та виробничою собівартістю продукції, %	102,0	104,35	100,60	107,80	-	-	236,39
2021р.	Ціна реалізації 1 ц продукції, грн	714,48	1724,06	1708,70	1682,38	-	-	780,28
	Виробнича собівартість 1 ц виробленої продукції, грн/ц	354,06	1018,77	875,39	842,89	-	-	272,44
	Різниця між ціною реалізації та виробничою собівартістю продукції, %	201,80	169,22	195,20	199,60	-	-	286,40

Порівняльним аналізом цін реалізації продукції рослинництва підприємства із виробничою собівартістю цієї продукції встановлено, що рівень цін на продукцію, як демонструють дані таблиці 2.10, в основному перевищував виробничу собівартість продукції, за виключенням продукції культур овочевої групи у 2019 році, що свідчить про прибуткову виробничу діяльність та оцінюється позитивно.

Для кожного виробника важливим є не тільки отримання високих кількісних показників, але і вартісних. Адже прибуток виконує низку функцій, які прямо впливають на майбутні процеси господарюючих формувань. Продовжувати діяльність, залучати інвестиції, брати кредити, закривати виробництво, перепрофільовуватися чи об'єднуватися – це дії, які залежать саме від прибутковості та ліквідності підприємства.

На жаль, у статистичних джерелах є тільки загальні фінансові показники, які стосуються діяльності сільськогосподарських підприємств в цілому.

Інформація щодо повної фактичної собівартості реалізованої продукції та результатів її реалізації в розрізі видів продукції відсутня.

Фінансова та статистична звітність підприємства також не містить інформації про прибутковість реалізації окремих видів продукції, що унеможлиблює проведення аналізу рівня результативності діяльності товариства в розрізі кожного виду продукції рослинництва, як передбачено відповідною методикою оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на рівні підприємства, що використана нами при цьому дослідженні (розрахунку показників прибутку на 1 га посівної площі та 1 ц реалізованої продукції та рівня рентабельності продукції).

У цьому зв'язку, з метою оцінки рівня конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції підприємства за фінансовими показниками, в якості альтернативи використаємо такий показник, як: дохід у розрахунку на 1 га посівної площі.

Інформацію щодо рівня дохідності діяльності підприємства та господарств Київської області від реалізації продукції рослинництва у розрахунку на 1 га посівної площі, їх динаміку та співвідношення наведемо в додатку Г.

З даних таблиці Г.1 додатку Г бачимо позитивну тенденцію щодо росту на підприємстві впродовж 2019-2021 років рівня дохідності продукції рослинництва у розрахунку на 1 га посівної площі. Загалом, найбільше зростання доходу на 1 га площі у досліджуваному періоді відбулося у 2021 році, ріст у порівнянні із 2019 роком склав 49,20 %, або 11 061,3 грн (22 481,87 грн - у 2019 році проти 33 543,17 грн. - у 2021 році) та 2020 роком - 69,0 %, або 13 700,94 грн. (19 842,23 грн. у 2020 році проти 33 543,17 грн. - у 2021 році). При цьому, у 2020 році спостерігається зниження суми отриманого доходу на 1 га площі, у порівнянні із досягнутим рівнем 2019 року, на 11,74%, або 2 639,64 гривень.

Зростання у 2021 році дохідності підприємства в галузі рослинництва у розрахунку на 1 га посівної площі, у порівнянні із 2019 роком, відбулось майже

на весь спектр вирощуваної ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» продукції, за виключенням ячменю, насіння соняшника та плодкових культур. При цьому, найбільший ріст доходу підприємства у 2021 році склався при реалізації сої (у 36,7 рази), що пов'язано із обраною маркетинговою стратегією та сприятливою ринковою кон'юктурою. Значне зростання доходу підприємства у розрахунку на 1 га посівної площі також відбулось при реалізації насіння ріпака – 239,19 % та кукурудзи на зерно – 115,05 %, що пояснюється мобілізацією внутрішніх резервів виробничого характеру та, знову ж таки, сприятливою ринковою кон'юктурою.

Оцінка конкурентної позиції продукції підприємства на ринку господарств Київської області за доходами на 1 га засвідчила, що у 2019-2020 роках рівень дохідності продукції рослинництва у розрахунку на 1 га посівної площі не досягнув середнього рівня доходів на аналогічну продукцію господарств Київській області, за винятком: у 2019 році – ячменю, насіння соняшника та плодкових культур (яблук) та у 2020 році - кукурудзи на зерно та плодкових культур. Як наслідок, рівень дохідності галузі рослинництва підприємства у розрахунку на 1 га посівної площі, у цей період, був нижчим рівня господарств Київської області. Зокрема, у 2019 році - на 21,3 % (підприємство - 22 481,87 грн, господарства області -27 262,83 грн) та у 2020 році – 26,0% (підприємство -19 842,23 грн, господарства області - 25 009,70 грн), що в свою чергу вказує про недостатній рівень конкурентоспроможності рослинницької продукції підприємства у 2019-2020 роках за цим показником.

Водночас, у 2021 році дохідність галузі рослинництва підприємства у розрахунку на 1 га посівної площі та практично усієї вирощуваної продукції (за виключенням насіння соняшника), показавши значне зростання у порівнянні з 2019 роком (на 49,20 %), темпи якого на 30,14% випередили темпи росту доходу підприємств області (2021 р. - 19,06%), загалом, перевищила на 3,34% середній рівень дохідності галузі господарств Київської області, що свідчить

про достатню конкурентоспроможність продукції рослинництва за доходами на 1 га посівної площі.

Отже, проаналізувавши діяльність товариства, можна зробити загальний висновок про те, що в цілому виробництво продукції рослинництва у ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» є конкурентоспроможним, має високий потенціал для зростання та покращення.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РОСЛИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТОВ «АФ «ІНТЕРАГРОСЕРВІС»

3.1. Роль інновацій у підвищенні рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції

В умовах глобалізації найбільш вдалим шляхом підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції, в тому числі продукції рослинництва, є розвиток його інноваційної основи. Підвищення інноваційної активності галузей сільського господарства не тільки дозволить підвищити техніко-економічний рівень виробництва, але і знизити залежність держави від імпорту, збільшити експортний потенціал країни та істотно поліпшити інвестиційний клімат [31].

Інноваційні процеси у сучасному ринковому середовищі займають домінуюче місце не тільки для сільськогосподарських підприємств, але і для решти суб'єктів господарювання національної економіки. Адже інновації є результатом збільшення обсягів як виробництва продукції, так і її реалізації, ведуть до зниження загальних витрат, підвищують фінансово-господарські показники, у тому числі рівня рентабельності, фондоозброєності, продуктивності праці, відбувається розширене відтворення аграрного підприємства та покращується соціально-економічний розвиток сіл та добробут сільського населення.

Отже, фундаментальна ціль інноваційних впроваджень у сільському господарстві покликана забезпечити екологічність та якість продукції для споживачів і економічність – для самих підприємств.

Для підвищення конкурентоспроможності рослинницької продукції, з урахуванням інноваційної складової, ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» доцільно застосовувати комплекс інновацій, що включає еколого-економічні, технологічні та інституційні фактори (рис. 3.1).

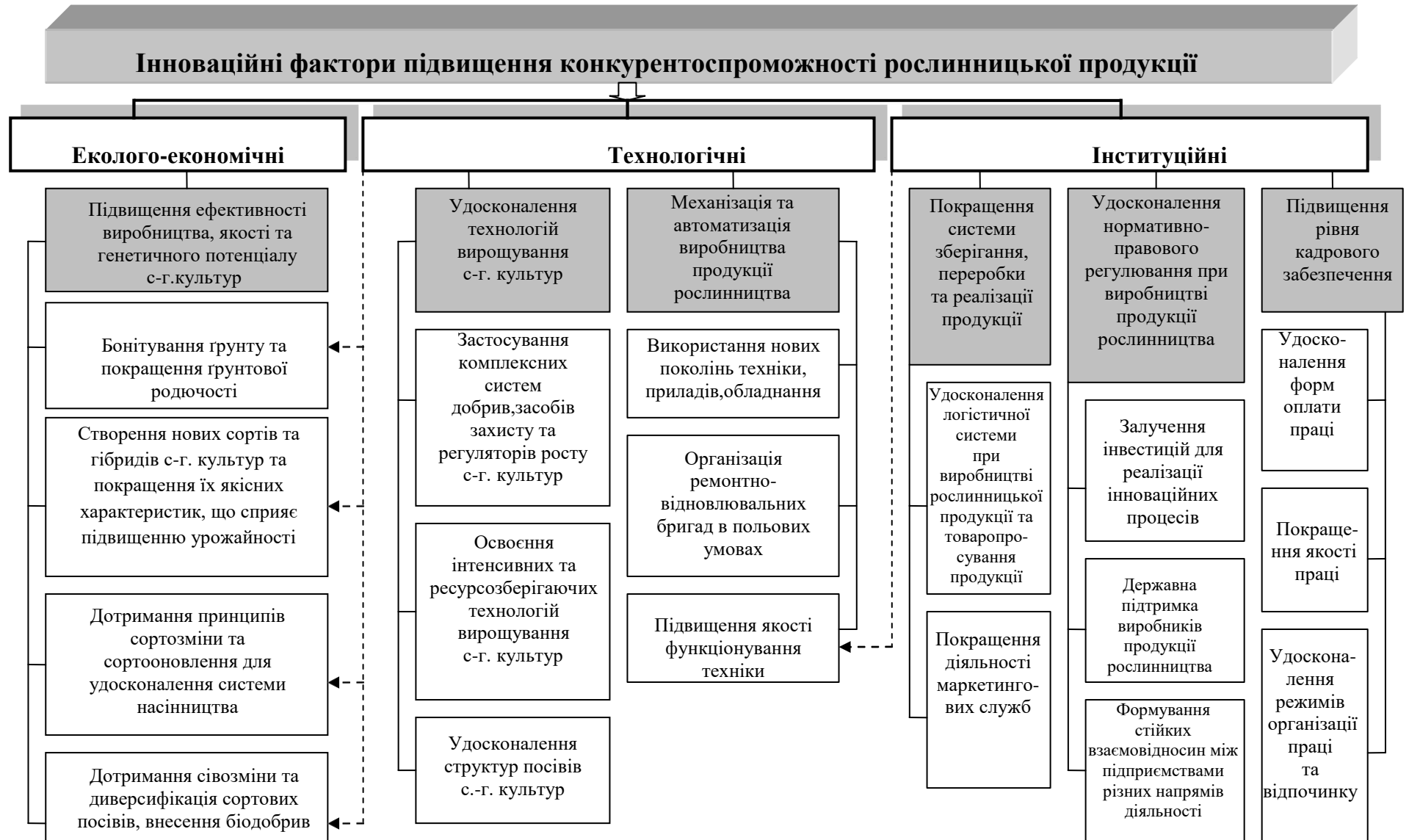

Рис.3.1 - Інноваційні фактори підвищення конкурентоспроможності рослинницької продукції [12].

Найбільш економічним способом збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва, її здешевлення, та створення умов для більш раціонального використання ґрунтово-кліматичних ресурсів і опосередкування досягнень хімізації та комплексної механізації – є максимальна екологізація виробництва даного виду продукції та використання біологічного потенціалу нового сорту або гібриду. Поліпшення генетичного потенціалу насіння сільськогосподарських культур може бути реалізоване через забезпечення екологізації виробництва нових сортів і гібридів і покращення якісних характеристик існуючих, вдосконалення системи насінництва культур з дотриманням принципів сортозміни, екологічної складової, сортооновлення і сівозміни.

Іншим важливим напрямом інноваційного розвитку виробництва продукції рослинництва та підвищення його конкурентоспроможності в умовах глобалізації доцільно вважати технологічний фактор. Даний фактор пов'язаний із застосуванням інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій, яка містить в собі комплекс технологічних прийомів, що забезпечують високий рівень урожайності культури, як при інтенсивній технології, але при мінімальних затратах праці і матеріально-фінансових коштів на одиницю якісної продукції.

Доцільність впровадження зазначеної технології пояснюється тим, що в сучасних умовах не всі сільськогосподарські підприємства з економічних причин мають можливість застосовувати інтенсивні технології. Ресурсозберігаюча технологія виробництва продукції рослинництва, на відміну від інших, дає право застосовувати прийоми в тому мінімумі, який дозволить забезпечити охорону навколишнього середовища, екологічну стійкість і безпеку. Адаптивна ресурсозберігаюча технологія вирощування сільськогосподарських культур економічно доцільна, так як виробництво продукції за даною технологією дозволяє при незначних виробничих витратах на 1 га отримати рентабельність близько 100%.

Використання високопродуктивної техніки, оптимізація технічного оснащення, підвищення якості функціонування транспорту, зв'язку та

водопостачання забезпечують дотримання технології вирощування дозволяють максимально реалізувати біологічний потенціал культур, що, в свою чергу, призводить до підвищення рентабельності, більш раціонального використання ресурсів, скорочення витрат на виробництво одиниці продукції та підвищення конкурентоспроможності як на вітчизняному так і на світовому ринку.

Наступним напрямом інноваційного розвитку виробництва продукції галузі рослинництва є інституційний фактор. Аналіз світового досвіду переконує, що забезпечення економічного зростання в сучасних умовах вимагає відповідного інституціонального середовища і механізмів, що будуть сприяти швидкому впровадженню у виробництво новітніх технологій.

Під інституціональним середовищем інноваційного розвитку необхідно розуміти певний упорядкований набір інститутів (формальних й неформальних норм і правил), які створюють матрицю економічної поведінки або механізм, який являє собою сукупність дій одних людей, спрямованих на поведінку інших, примушуючи останніх дотримуватися певного типу поведінки, та мають своїм результатом достатньо стійку соціальну структуру або організацію [37].

Таким чином застосування на підприємстві інновацій є обов'язковим елементом сучасного виробництва продукції рослинництва. Цей процес повинен забезпечувати постійне використання товариством більш сучасних технологій виробництва продукції, нових сортів та гібридів культур, прогресивних моделей соціально-економічного розвитку. Розглянуті нами напрями інноваційного розвитку виробництва рослинницької продукції ТОВ «АФ «Інтерагросервіс», можуть забезпечити не тільки належний виробничий рівень, але і зміцнення його матеріально-технічної бази, що в свою чергу супроводжується стійким та розширеним виробництвом, стабільністю отримання доходів від її реалізації та підвищенням конкурентоспроможності виробництва.

3.2. Основні шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції підприємства

В умовах сильної конкуренції будь-яке сільськогосподарське підприємство для нормального функціонування і оцінки своїх перспектив на майбутнє повинно усвідомлювати свою конкурентоспроможність. Адже, маючи інформацію про конкурентні позиції, підприємства отримують можливість визначити свої переваги і недоліки, вибрати безпомилкову стратегію і тактику поведінки, адекватну реаліям ринкових процесів [27].

Тому, в аграрному секторі виробництва підприємство повинно чітко уявляти стратегію своєї конкурентної поведінки на відповідному товарному ринку. Для цього підприємство повинно знайти свої конкурентні переваги, що створить для нього певну перевагу порівняно з підприємствами - конкурентами.

Оцінка потенційних можливостей підприємства (в тому числі галузі рослинництва) – це складне завдання, але його вирішення дозволяє забезпечити рівновагу ринкових запитів із реальними можливостями підприємства, розробити базові програми його виробничого розвитку та поведінки на ринку, а головне - підвести реальну основу для рішень, які приймаються.

Для оцінки внутрішнього середовища діяльності підприємства (галузі), його сильних і слабких сторін, а також зовнішніх загроз і можливостей використовується методика SWOT-аналізу. Під час аналізу галузі рослинництва потрібно врахувати такі напрямки, як: виробництво, фінанси, маркетинг, трудові ресурси, управління.

З метою комплексної оцінки ринкового середовища та перспектив діяльності нами здійснено SWOT-аналіз ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» в галузі рослинництва, за результатами якого побудовано матрицю SWOT (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Матриця SWOT-аналізу галузі рослинництва ТОВ «АФ «Інтерагросервіс»

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - тривалий досвід роботи на ринку; - широкий асортимент продукції; - наявність матеріальної бази та високі виробничі потужності; - стабільні економічні показники розвитку галузі рослинництва; - вдале географічне розташування по відношенню до ринків збуту; - розвинута транспортно-логістична інфраструктура (наявність поряд траси Київ-Одеса); - розвиток галузі тваринництва з метою, в тому числі, забезпечення галузі рослинництва органічними добривами; - переважаюча частка власного капіталу над залученим; - відносно стабільний фінансовий стан; - цінові переваги у порівнянні з конкурентами; - раціональна організаційна структура; - наявність висококваліфікованого персоналу із значним досвідом роботи в галузі; - наявність ефективних зв'язків з постачальниками матеріально-технічних ресурсів; - наявність ефективних каналів збуту; - позитивний імідж підприємства на ринку 	<ul style="list-style-type: none"> - непослідовність у реалізації власної стратегії; - недостатній рівень впровадження інноваційних технологій; - низька віддача біокліматичного і ресурсного потенціалу; - втрати продукції при зберіганні; - неефективна система контролю якості: - орієнтація на поточні потреби виробництва; - висока вартість продукції у порівнянні з конкурентами; - недостатність оборотних коштів; - невелика частка ринку, яку займає підприємство; - недостатність фінансових ресурсів для зміни стратегії; - відсутність реклами; - недостатня забезпеченість трудовими ресурсами; - залежність від власників земельних паїв при формуванні орендованого земельного банку.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - можливість збільшення частки ринку за рахунок підвищення ефективності використання землі та розширення посівних площ; - освоєння нових видів продукції; - можливість залучення фінансових ресурсів для запровадження нових технологій (кредити, лізинг тощо); - підвищення стабільності галузі; - відсутність контролю цін з боку конкурентів на ринку; - наявність, розробленість і можливість використання досвіду інших підприємств у запровадженні інноваційних технологій. 	<ul style="list-style-type: none"> - нестабільність фінансово-економічної ситуації в країні; - уповільнення росту ринку; - високі темпи інфляції та зростання цін постачальників на матеріально-технічні ресурси; - несприятливі коливання курсу валют; - нестабільність законодавства у сфері державного регулювання галузевого розвитку та у сфері оподаткування; - високий ціновий тиск з боку покупців – зернотрейдерів; - висока вартість необхідного обладнання для впровадження нових технологій.

Як показав SWOT-аналіз, позиція галузі рослинництва підприємства на достатньо високому конкурентному рівні. В той же час, існує потреба вжиття ряду заходів спрямованих на підвищення ефективності використання землі та іншого ресурсного потенціалу підприємства, зниження виробничої собівартості продукції, збереження земельного банку та його розширення, зниження втрат продукції при її збиранні, транспортуванні та зберіганні, посилення контролю за якістю продукції, залучення фінансових ресурсів та ефективне використання наявних, зміцнення кадрової роботи та налагодження реклами.

Вважаємо, що системний аналіз фінансово-господарської діяльності ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» та оцінка конкурентоспроможності рослинницької продукції дозволили виявити основні ризики підприємства в ринковому середовищі у цій сфері. Так, підприємство за рівнем урожайності вирощуваних культур та виробничих витрат, а також доходом на 1га (у 2019-2020 рр.) не досягнуло середньостатистичного рівня підприємств Київської області, що є основним резервом підвищення рівня конкурентоспроможності та результативності діяльності товариства.

Окрім цього, як показали результати SWOT-аналізу, наявні ряд інших чинників, які мають прямий або непрямий вплив на формування рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції підприємства, та потребують поліпшення рівня, а саме: робота з збереження земельного банку та його розширення, зниження втрат продукції при її збиранні, транспортуванні та зберіганні, удосконалення структури посівних площ, збільшення рівня товарності продукції, посилення контролю за якістю продукції, залучення фінансових ресурсів та ефективне використання наявного ресурсного потенціалу підприємства, зміцнення кадрової роботи та налагодження реклами.

На основі проведеного аналізу визначимо основні шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності продукції підприємства на перспективу, якими, на нашу думку, можуть виступати: впровадження сучасних інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур, запровадження ефективної системи захисту рослин від шкідників, хвороб та бур'янів, розробка

заходів щодо зменшення втрат урожаю при збиранні та зберіганні, створення оптимальної структури виробництва продукції рослинництва та поглиблення спеціалізації, робота з власниками земельних паїв щодо укладення (перезаключення) договорів оренди землі з метою збереження земельного банку та його розширення, модернізація матеріально-технічної бази та системи машин, врахування науково-обґрунтованої системи землеробства, використання якісного селекційного посівного матеріалу, посилення контролю за якістю продукції, оптимізація використання сільськогосподарської техніки, залучення фінансових ресурсів та ефективне використання наявних, зміцнення кадрової роботи та налагодження реклами, вдосконалення інформаційно-обчислювальної системи планування, обліку, звітності та оперативного управління сільськогосподарським виробництвом.

3.3. Обґрунтування перспективних шляхів підвищення конкурентоспроможності рослинницької продукції підприємства

Результати аналізу та оцінки діяльності підприємства у галузі рослинництва визначили основні вимоги до розробки реального механізму підвищення рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції з метою покращення конкурентного статусу ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» на ринку цієї продукції.

Кожен з наведених в п. 3.2 заходів з підвищення конкурентоспроможної виробництва продукції рослинництва, заслуговує уваги, але розглянемо лише декілька.

Так, впровадження інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур у поєднанні із сучасними інструментами інноваційного розвитку виробництва (використання якісного селекційного посівного матеріалу та оптимального внесення органічних та мінеральних добрив) сприятиме підвищенню рівня урожайності культур, що в кінцевому результаті матиме наслідком збільшення валового збору.

Для того, щоб отримувати високий прибуток від вирощування сільськогосподарських культур, дуже важливо використовувати високоефективні сорти цих культур. Використання сортів, які відповідають найвищим сучасним вимогам та дають найвищий врожай і найкращу якість продукції є конкурентною перевагою підприємства, що забезпечує його високоприбуткову діяльність.

На прикладі вирощування озимої пшениці, яка належить до числа найбільш цінних зернових культур, продемонструємо вплив чинника «насіння» на результативність виробничої діяльності досліджуваного нами підприємства. Загалом, в господарстві для посіву озимої пшениці в основному використовується власне насіння переважно вітчизняних селекцій, які забезпечили в умовах підприємства середню урожайність у 2019-2021 роках – 50,0 ц з гектара.

В той же час, аналіз ринку посівного матеріалу озимої пшениці показав, що варто розглянути питання щодо використання для посіву сорти озимої пшениці німецької селекції, потенціал врожайності яких (згідно експертних висновків) складає 100,0- 110,0 ц/га.

При правильному розрахунку системи удобрення та захисту для конкретних місцевих умов, професійному підході до вирощування та постійному моніторингу посівів, німецькі сорти пшениці забезпечують найвищу врожайність зерна серед усіх сортів. Таким чином, на практиці – це не менше 50,0-60,0 ц/га надбавки врожайності у порівнянні із звичайними сортами.

Окрім цього, зерно пшениці сучасних сортів німецької селекції багате білками клейковини і іншими цінними речовинами, тому воно широко використовується для продовольчих цілей, особливо в хлібопеченні та кондитерській промисловості, а також для виробництва крупи, макаронів, вермішелі та інших продуктів. Наявність у пшениці таких технічних характеристик, що відповідають продовольчому зерну, в свою чергу, є чинником його вищої реалізаційної ціни у порівнянні із якістю зерна менш

цінних сортів. Різниця у ціні зерна пшениці при реалізації в залежності від його якості (продовольче зерно чи фуражне) може складати близько 10,0 % вартості за метричну одиницю (центнер, тону).

Окрім пшениці, підвищити рівень конкурентоспроможності рослинницької продукції шляхом сортооновлення в господарстві можна при вирощуванні таких культур, як: ярий ячмінь та соя, для посіву яких підприємством також використовується власне насіння.

Для вирощування решти культур (кукурудза на зерно, соняшник та озимий ріпак) підприємством використовується закуплений посівний матеріал, при цьому, його закупівля проводиться практично в одних і тих же постачальників щороку. В той же час, аналіз ринку посівного матеріалу цих культур свідчить, що варто диверсифікувати виробників та постачальників насіння на користь найбільш урожайних та високоефективних гібридів та сортів. Вклад нових сортів і гібридів в підвищення урожайності основних сільськогосподарських культур, що є результативним показником інноваційного процесу, може, на думку багатьох експертів, досягати до 70% всієї величини приросту.

У таблиці 3.2 покажемо порівняння фактичної урожайності сільськогосподарських культур підприємства із розрахунковою (плановою), яку прогнозується досягнути внаслідок використання якісного селекційного посівного матеріалу та оптимального внесення органічних і мінеральних добрив.

Таблиця 3.2

Фактична та прогнозна (планова) урожайність
сільськогосподарських культур у ТОВ «АФ «Інтерагросервіс»[34]

Культура	Фактична урожайність в середньому за три роки	Урожайність 2021 р.	Прогнозна (планова) урожайність 2025 р.	2025 р. у % до	
				середньо-річного рівня	2021 р.
1	2	3	4	5	6
Зернові та зернобобові, ц	58,6	70,6	97,0	165,5	137,4
в т. ч. пшениця, ц	50,0	53,7	100,0	200,0	186,2

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6
кукурудза на зерно,ц	66,4	86,1	110,0	165,7	127,8
ячмінь, ц	47,6	49,7	66,0	138,7	132,8
Соя,ц	11,8	25,0	29,0	245,8	116,0
Ріпак,ц	22,1	29,9	40,0	181,0	133,8
Соняшник,ц	23,5	27,0	38,0	161,7	140,7
Плодові культури,ц	109,5	90,1	140,0	127,8	155,4

З даних таблиці 3.2 бачимо, що внаслідок використання якісного селекційного посівного матеріалу та оптимального внесення органічних та мінеральних добрив прогнозується зростання урожайності усіх сільськогосподарських культур підприємства як у порівнянні із середньою фактичною урожайністю, що склалася за 2019-2021 рр., так, і в порівнянні з 2021 роком. Середній ріст планової урожайності культур підприємства, у порівнянні з 2021 роком, прогнозується на рівні 41,2 % (від 16,0% по сої до 86,2% по пшениці).

Очевидно, що висока урожайність культур призводить до отримання вищих валових зборів.

У наступній таблиці 3.3 покажемо перспективний валовий збір сільськогосподарських культур з врахуванням запланованої урожайності, але без збільшення посівних площ під них. Хоча можна надіятися і на розширення площі землекористування завдяки переходу в оренду товариства земельних паїв населення.

Прогнозний (плановий) валовий збір основних сільськогосподарських культур ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» відображений в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Прогнозний рівень валового збору
сільськогосподарських культур підприємства»[34]

Культура	Площа посіву 2021 року, га	Прогнозна (планова) урожайність 2025 р., ц/га	Прогнозний валовий збір на 2025 рік, ц
1	2	3	4
Зернові та зернобобові, ц	1 617,21	97,0	156 869,4
в т. ч. пшениця, ц	522,14	100,0	52 214,0
кукурудза на зерно,ц	871,07	110,0	95 817,7
ячмінь, ц	224,0	66,0	14 784,0
Соя,ц	55,39	29,0	1 606,3
Ріпак, ц	244,85	40,0	9 794,0
Соняшник, ц	522,14	38,0	19 841,3
Плодові культури, ц	17,31	140,0	2 423,4

Дані таблиці 3.3 показують прогнозний рівень урожаю основних культур підприємства на перспективу.

Аналіз динаміки та темпів зростання прогнозного валового виробництва продукції рослинництва ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» покажемо в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Прогнозне зростання валового виробництва
продукції рослинництва ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» [34]

Культура	2021 рік	2025 рік	2025 р. до 2021 року, грн.	2025 р. до 2021 року, %
Зернові та зернобобові, ц	114 163,0	156 869,4	42 706,4	137,4
в т. ч. пшениця,ц	28 025,0	52 214,0	24 189,0	186,3
кукурудза на зерно,ц	74 999,0	95 817,7	20 818,7	127,8
ячмінь, ц	11 139,0	14 784,0	3 645,0	132,7
Соя,ц	1 385,0	1 606,3	221,3	116,0
Ріпак, ц	7 327,0	9 794,0	2 467,0	133,7
Соняшник, ц	14 098,0	19 841,3	5 743,3	140,7
Плодові культури, ц	1 560,0	2 423,4	863,4	155,3

З таблиці 3.4 бачимо, що завдяки впровадженню якісного високоврожайного насіння та вдосконаленню інших агротехнічних заходів підприємство на перспективу збільшить валові збори основних товарних культур та забезпечить підвищення конкурентоспроможності продукції.

Також важливим аспектом при виробництві культур є їхня повноцінна реалізація, забезпечення внутрішньогосподарських потреб, у тому числі збереження частини врожаю для насінневого фонду, який розраховується з врахуванням раціональної норми висіву та запланованої площі посівів. Не менш важливим є ще врахування природних втрат врожаю (несприятливі природні умови – надмірні опади, посуха, технічні причини, ризиковані ситуації), які аграрії стараються не допускати або мінімізувати. На жаль, повністю їх позбутися практично неможливо.

Безперечно, якісні результати виробництва у натуральних показниках суттєво впливають на фінансові показники діяльності сільськогосподарського підприємства. Але впровадження інновацій, здійснення інтенсифікації виробництва, модернізація виробничих процесів, застосування сучасної техніки, машин та обладнання не лише підвищують конкурентоспроможність продукції та й самого підприємства, але і мають наслідком понесення значних витрат, які в кінцевому підсумку зменшують рентабельність виробництва.

Тому обов'язковим у процесі вирощування сільськогосподарської продукції має бути організація управління витратами, яка включає наступне: визначення виробничої і повної собівартості та витрат за елементами у розрахунку на 1 ц (у розрізі видів продукції), порівняння собівартості та витрат за елементами у розрахунку на 1 ц із конкурентами (у розрізі видів продукції), визначення чинників, які забезпечили успішним конкурентам нижчі витрати та собівартість, визначення, чи може підприємство використати досвід конкурентів, пошук дієвих способів зниження собівартості, визначення норм витрат ресурсів на 1 га, визначення нормативних витрат на 1 ц продукції (за елементами); виробничої собівартості; витрат на збут і адміністративних витрат

на 1 ц; повної собівартості, аналіз відхилень фактичних витрат від нормативних у розрізі центрів відповідальності.

Для забезпечення процесу управління витратами потрібно постійно моніторити поточні витрати товариства, тобто слідкувати за відхиленнями фактичних витрат від нормативно встановлених. Звичайно, що економічно доцільно скорочувати витрати. Тому, якщо є раціональні способи їх зменшення, то їх необхідно застосовувати та зробити довиробниче планування відповідної статті фактичних витрат, їх норм і аналіз. При моніторингу поточних витрат сільськогосподарського підприємства можна використати загальноприйнятту систему *standart-cost*, тобто нормативний метод управління витратами.

Таким чином, конкурентоспроможність виробництва сільськогосподарської продукції залежить від загальної ефективності діяльності підприємства і визначається досконалістю технологій, проведенням інноваційної політики, ефективністю використання ресурсів, оптимізацією відносин з діловими партнерами, а також трудовою дисципліною, контролем якості продукції і фінансового порядку, тощо.

Далі розрахуємо економічний ефект від впровадження відповідних заходів стосовно підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства. На основі прогнозних даних щодо зростання середньої урожайності вирощуваних культур внаслідок використання якісного селекційного посівного матеріалу та оптимального внесення органічних та мінеральних добрив на рівні 40,0% (з урахуванням втрат продукції внаслідок доробки), зростання ціни реалізації при зростанні якості продукції на 10,0%, зниження витрат на 4,0% та покращення системи управління ресурсами на 3,0%, загалом, плануємо збільшити обсяги виробництва та продажу продукції рослинництва на 57,0 %.

Спочатку визначаємо загальний фактичний економічний ефект від впровадження усіх заходів за формулою:

$$E = O_{\text{дп}} * K_e \quad (3.1)$$

де $O_{\text{ДП}}$ – обсяг продажу до впровадження заходів, $O_{\text{ДП}} = 87,007$ млн грн (за даними таблиці 2.6 підприємством було вироблено продукції рослинництва у 2021 році на суму 87,007 млн. грн);

K_e – коефіцієнт зростання обсягу продажу після впровадження заходів, який визначається за формулою:

$$K_e = (E / O_{\text{ДП}}) * 100\% \quad (3.2)$$

У нашому випадку $K_e = 57,0\% = 0,57$, тому отримуємо:

$$E = 87,007 * 0,57 = 49,594 \text{ млн. грн.}$$

Потім визначаємо частку впливу кожного чинника окремо (кожного заходу щодо підвищення конкурентоспроможності продукції) на коефіцієнт зростання обсягу продажу після впровадження заходів:

- за рахунок впровадження нової технології пов'язаної із використанням якісного селекційного посівного матеріалу та оптимального внесення органічних та мінеральних добрив технології :

$$K_{e1} = (K_n / K_e) * 100\% \quad (3.3)$$

У нашому випадку $K_n = 40,0\% = 0,40$, тому отримуємо:

$$K_{e1} = (0,40 / 0,57) * 100\% = 70,2 \%;$$

- за рахунок підвищення якості продукції :

$$K_{e2} = (K_j / K_e) * 100\% \quad (3.4)$$

У нашому випадку $K_j = 10,0\% = 0,10$, тому отримуємо:

$$K_{e2} = (0,10 / 0,57) * 100\% = 17,5 \%;$$

- за рахунок зниження постійних витрат:

$$K_{e3} = (K_b / K_e) * 100\% \quad (3.5)$$

У нашому випадку $K_b = 4,0\% = 0,04$, тому отримуємо:

$$K_{e3} = (0,04 / 0,57) * 100\% = 7,0 \%;$$

- за рахунок покращення системи управління економічними ресурсами підприємства:

$$K_{e4} = (K_y / K_e) * 100\% \quad (3.6)$$

У нашому випадку $K_y = 3,0\% = 0,04$, тому отримуємо:

$$K_{e4} = (0,04 / 0,57) * 100\% = 5,3 \%;$$

При цьому виконується умова, що питома вага впливу чинників у сумі повинна бути рівна 100%, тобто:

$$\sum K_{ei} = K_{e1} + K_{e2} + K_{e3} + K_{e4} = 70,2\% + 17,5\% + 7,0\% + 5,3\% = 100\%$$

Після цього, визначимо прогнозний економічний ефект за напрямками заходів щодо підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва підприємства:

- за допомогою впровадження нової технології (насіння тощо):

$$E_1 = E * K_{e1} = 49,594 * 70,2 \% = 34,815 \text{ млн. грн};$$

- за рахунок підвищення якості продукції:

$$E_2 = E * K_{e2} = 49,594 * 17,5 \% = 8,679 \text{ млн. грн};$$

- за рахунок зниження постійних витрат:

$$E_3 = E * K_{e3} = 49,594 * 7,0 \% = 3,472 \text{ млн. грн};$$

- за рахунок покращення системи управління економічними ресурсами підприємства:

$$E_4 = E * K_{e4} = 49,594 * 5,3 \% = 2,628 \text{ млн. грн},$$

$$\text{або } E = 34,815 + 8,679 + 3,472 + 2,628 = 49,594 \text{ млн грн}.$$

Таблиця 3.5

Прогнозний економічний ефект за напрямками заходів

Напрями заходів щодо підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва	Прогнозний економічний ефект від впровадження заходів, млн грн
Впровадження нової технології (насіння тощо)	$E_1 = 34,815$
Підвищення якості продукції	$E_2 = 8,679$
Зниження постійних витрат	$E_3 = 3,472$
Покращення системи управління ресурсами	$E_4 = 2,628$

За результатами аналізу можна зробити висновок, що основними чинниками підвищення конкурентоспроможності виробництва рослинницької продукції у досліджуваному нами підприємстві та зростання обсягів її продажу є: впровадження нової технології вирощування сільськогосподарських культур пов'язаної із використанням якісного селекційного посівного матеріалу та вдосконаленням інших агротехнічних заходів (70,2%), підвищення якості продукції (питома вага цього чинника – 17,5 %), зменшення постійних витрат (7,0 %) та покращення системи управління (5,3 %).

Загалом, заплановані кількісні показники виробництва сільськогосподарських культур та підвищення їх якості на основі інноваційних технологій, а також врегулювання процесу управління витратами в товаристві призведуть до підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва, що вплине і на кінцеві економічні показники діяльності (табл. 3.5). Обрана нами стратегія виробництва рослинницької продукції та її конкурентоспроможності забезпечать бажаний обсяг реалізації та зростання фінансових результатів діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі на основі узагальнення теоретичних основ конкуренції та конкурентоспроможності продукції, системного аналізу рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції ТОВ «АФ «Інтерагросервіс», вирішено актуальне завдання, яке полягає у виробленні основних напрямів підвищення рівня конкурентоспроможності продукції рослинництва досліджуваного підприємства. Удосконалення та систематизація дослідження дозволили сформулювати наступні висновки та рекомендації:

1. Конкуренція є основним економічним механізмом ринкової економіки, головною рушійною силою еволюції взаємовідносин суб'єктів господарювання. Конкуренція генерує поняття «конкурентоспроможність продукції», від рівня якого залежить успіх підприємства в цілому. Конкурентоспроможність продукції – це сукупність якісних та цінових характеристик продукції, виготовленої за схемою оптимальних витрат для забезпечення потреб споживачів, яка відповідає вимогам конкурентного ринку у порівнянні з аналогічною продукцією, представленою на ньому.

2. Оцінка конкурентоспроможності продукції сьогодні виступає важливим елементом забезпечення ефективного ведення господарської діяльності та передумовою здобуття стійких конкурентних переваг у довготерміновій перспективі.

3. Аналіз фінансово-господарської діяльності досліджуваного нами ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» за 2019-2021 роки засвідчив позитивну зміну валюти балансу, покращення майнового стану підприємства та зміцнення його виробничого потенціалу внаслідок підвищення рівня інвестиційної політики, його результативну діяльність, яка характеризується наявністю значної позитивної динаміки обсягу отриманого чистого прибутку та показників рентабельності, фінансової стійкості та ліквідності, оборотності та ефективності

використання активів, наявних власних ресурсів та вкладених коштів, що свідчить про підвищення темпів економічного зростання та розвитку товариства, його інвестиційну привабливість та в свою чергу вказує про досить високу ефективність управління підприємством.

4. Рівень прибутковості підприємства у 2021 році склав 22 628,0 тис.грн та зріс у порівнянні з 2019 роком в 1,6 рази або на 13 922 тис. гривень. Рентабельність діяльності товариства за досліджуваний період збільшилась на 85,52 % та за 2021 рік склала 23,19 відсотків.

5. Земельний банк підприємства у досліджуваний період суттєвих змін не зазнав. Загальна площа землекористування товариства у 2021 році збільшилася у порівнянні з 2019 роком на 0,3 %, або 6,8 гектарів.

6. В процесі господарської діяльності підприємство, шляхом скорочення площ під посівами сої та ріпаку відповідно на 69,02% та 5,83%, а також повної відмови від вирощування цукрового буряка та культур овочевої групи, кардинально змінило структуру посівних площ сільськогосподарських культур на користь вирощування кукурудзи на зерно (33,6% сукупних посівів), соняшника та пшениці (по 20,13% кожна з культур), чим визначило свою спеціалізацію в галузі рослинництва.

7. Урожайність практично усіх вирощуваних підприємством культур (за виключенням соняшника та плодових) у досліджуваний період зросла. Відповідно, збільшилось і валове виробництво продукції рослинництва, що послужило зростанню обсягів реалізації та позитивно вплинуло на кінцеві фінансові результати підприємства і стало стимулом для подальшого виробничого процесу та його вдосконалення.

8. Дохідність діяльності підприємства в галузі рослинництва за досліджуваний період зросла на 49,65%, або на 28,867 млн. грн, що пов'язано із розширенням виробничої бази, мобілізацією внутрішніх резервів виробничого характеру та сприятливою ринковою кон'юктурою.

9. Рівень виробничих витрат підприємства в галузі рослинництва впродовж 2019-2021 років зріс на 30,99 % або 14, 326 млн. грн, що пояснюється

ростом цін на матеріально-технічні ресурси, зростанням мінімальних гарантій держави щодо оплати праці, зміною структури посівних площ культур.

10. Порівняльний аналіз цін реалізації продукції рослинництва підприємства із виробничою собівартістю цієї продукції засвідчив, що рівень цін на продукцію в основному перевищував її виробничу собівартість, за виключенням продукції культур овочевої групи у 2019 році, що свідчить про прибуткову виробничу діяльність.

11. Оцінка конкурентних позицій підприємства на ринку продукції рослинництва господарств Київської області показала наступне:

- частка підприємства у земельному банку господарств Київської області та в загальному обсязі реалізації ними продукції є незначною та становила у 2021 році відповідно 0,27 % та 0,24%;

- конкурентні позиції підприємства утримуються за рахунок цінових та збутових важелів. Рівень цін на продукцію товариства в основному перевищував середні реалізаційні ціни на аналогічну продукцію господарств Київській області, що свідчить про достатню конкурентоспроможність продукції рослинництва за цим показником;

- позитивна динаміка дохідності діяльності підприємства в галузі рослинництва, що пов'язана із чинником ціни, загалом забезпечила в окремих досліджуваних роках (2021 рік) міцні конкурентні позиції підприємства на ринку продукції серед господарств Київській області за таким показником, як: дохід від реалізації продукції у розрахунку на 1 га (103,34%);

- натомість, підприємство у 2019-2021 роках за рівнем урожайності вирощуваних культур та виробничих витрат на 1 га, а також доходом на 1га (у 2019 та 2020 рр.), на фоні покращення зазначених показників, по більшості культурах не досягнуло середньостатистичного рівня підприємств Київської області, що в свою чергу свідчить про недостатній рівень конкурентоспроможності продукції підприємства за цими показниками.

12. За допомогою SWOT- аналізу було визначено переваги та недоліки, а також можливості і загрози ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» в галузі рослинництва,

який вказує на те, що позиція галузі рослинництва підприємства на достатньо високому конкурентному рівні та має високий потенціал для зростання і покращення.

13. На основі проведеного аналізу визначено основні шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності рослинницької продукції підприємства, запровадження яких зміцнить його конкурентні позиції на ринку.

14. Сучасні ринкові умови вимагають від виробників-аграріїв якісної продукції рослинництва, підґрунтям якої є раціональне використання виробничого потенціалу на основі організаційно-економічних вдосконалень.

15. Впровадження ефективного механізму інтенсифікації виробництва конкурентоспроможної продукції рослинництва – це надійний та суттєвий чинник щодо комплексного удосконалення та підвищення економічної ефективності діяльності підприємства.

16. Подальший розвиток виробництва на підприємстві має включати інноваційні модернізовані технології, сучасні агротехнічні прийоми, високий професіоналізм та екологічні стандарти стосовно якості вирощеної продукції.

17. Інновації у сільському господарстві тісно переплітаються з механізмом інтенсифікації. Вони пов'язані із впровадженням нових сортів рослин, стійких до шкідників, хвороб та умов навколишнього середовища. Але, з врахуванням європейських стандартів якості продукції, підприємству доцільно використовувати комплекс інновацій.

18. Врегулювання процесу управління витратами в товаристві матиме наслідком підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва, що вплине і на кінцеві економічні показники діяльності.

19. З врахуванням ризиків та процесу управління витратами було розраховано економічний ефект від впровадження відповідних заходів стосовно підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства, який складе 49,594 млн. гривень. На основі прогнозних даних заплановано збільшити обсяги виробництва та продажу продукції рослинництва на 57,0 %.

20. За результатами аналізу виявлено, що основними чинниками підвищення рівня конкурентоспроможності виробництва рослинницької продукції підприємства та зростання обсягів її продажу є: впровадження нової технології вирощування сільськогосподарських культур пов'язаної із використанням якісного селекційного посівного матеріалу та вдосконаленням інших агротехнічних заходів (питома вага цього чинника -70,2%), підвищення якості продукції (17,5 %), зменшення постійних витрат (7,0 %) та покращення системи управління (5,3 %).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Адамик В.А. Оцінка конкурентоспроможності підприємств. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2012. №1. С.69-78.
2. Башук Г.О. Економіко-інноваційна модель конкурентоспроможності продукції в Україні. *Економіка та держава*. 2013. 102 с.
3. Борщ С.В. Управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств. Тернопіль. 2017. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/16566/1/%D0%91%D0%BE%D1%80%D1%89%20%D0%A1.%D0%92.pdf>.
4. Васильков Є. В. Теоретичні аспекти конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств. *Науковий вісник НУБІП*. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2018. Вип. 290. С.15-21.
5. Голомша Н. О. Оцінка конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія №20. Економіка. 2006. С.194-197.
6. Головне управління Держпродспоживслужби у Дніпропетровській області. URL: <https://dp.dpss.gov.ua/>.
7. Грецький Р. Теоретичні підходи до визначення природи та сутності конкуренції. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 2. С.35-38.
8. Гузар Б.С., Цикалюк О.С. Основні фактори впливу на конкурентоспроможність продукції. *Інноваційна економіка*. 2012. № 11. С. 277 – 280.
9. Даниленко А.С., Загурський О.М., Юхименко П.І. та ін.. Конкурентоспроможність аграрного підприємства. Навч. посіб. Біла Церква: БНАУ. 2018. 248 с.
10. Дикань В.Л., Пономарьова В.Л. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. №36. С.100-105.

11. Донських А.С. Конкуентоспроможність аграрних підприємств та фактори, що її визначають. Інтернет журнал «Ефективна економіка». 2011. №12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_12_32.
12. Донських А.С. Підвищення конкурентоспроможності виробництва насіння соняшнику: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: 08.00.04. Дніпро. 2017. С. 155.
13. Должанский І. З. Конкуентоспроможність підприємства: Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури. 2006. 384 с.
14. Євчук Л. А. Стратегічне управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств: монографія. Миколаїв: Вид-во Прокопчук Т. Ю. 2010. 340 с.
15. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. К: Знання. 2011. 427 с.
16. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 №2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>.
17. Ільчук М. М., Коновал І. А., Мельникова І. В. та ін. Конкуентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції: монографія. К.: Вид-во ТОВ «Аграр МедіаГруп», 2015. С.26.
18. Келічавий А. В. Еволюція конкуренції: від зародження поняття до сучасних особливостей. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Випуск 5 (115). С. 58-63.
19. Коцупатрій М., Ільїн В., Ільїна О. Підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: монографія. К.: КНЕУ. 2016. 408 с.
20. Клименко С. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. К.: КНЕУ. 2006. 527 с.
21. Кремпа М. В. Теоретичні основи формування конкурентоспроможності продукції рослинництва. *Сучасний менеджмент: витоки, реалії та перспективи розвитку: тези доп. ІХ Всеукр. студент. наук.*

практ. конф., присвяч.72-ій річниці від дня народження д.е.н., професора Петра Степановича Березівського. Львів, 2023. С. 316 – 319.

22. Кремпа М. В. Шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва у ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс» Білоцерківського району Київської області. *Збірник матеріалів Звітної студентської наукової конференції за результатами науково-дослідної роботи у 2022 р.; за заг. ред. В.М. Коваліва, Р. Д. Федіва.* м. Дубляни, 2023. С. 72 – 75.

23. Кремпа М. В. Сутність та значення конкуренції та конкурентоспроможності підприємства. *Студентська молодь і науковий прогрес: тези доп. Міжнар. студ. наук. форуму, 4 – 6 жовт. 2023 р. [Електронний ресурс].* Львів, 2023. С. 314.

24. Кривов'язнюк І.В. Економічна діагностика: Навч.посіб. К.:Центр учбової літератури. 2013. С.153.

25. Кучер С.Ф., Васильєв В.Г. Конкурентоспроможність продукції та методи її оцінки. *Причорноморські економічні студії.* 2017. Випуск №16. С.60-63.

26. Легеза Д.Г. Методика оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на рівні підприємства. *Культура народів Причорномор'я.* 2011. №2 (196). С. 41-44.

27. Легкий В. І. Етапи оцінки конкурентоспроможності підприємства та види стратегій її підвищення. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету ім. Короля Данила Галицького.* Серія Економіка. 2015. №11. С. 267-272.

28. Маслак О.І. Конкуренція: її суть та особливості в умовах глобалізації. *Технологічний аудит і резкрови виробництва.*2014.№3(3). С.61.

29. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: монографія. К.: Інститут аграрної економіки. 2007. С. 74-75.

30.Месель-Веселяк В. Я. Напрями забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва. *Економіка АПК.* 2016. № 10. С.7-14.

31. Печатнова А.П. Інноваційний розвиток сільського господарства:

проблеми і перспективи. *Молодий вчений*. 2014. №4. С. 427-429.

32. Попадинець Н.М. Конкуренентоспроможність продукції аграрного сектору на внутрішньому та зовнішньому ринках. *Молодий вчений*. 2015. №2(6). С.1330-1333.

33. Прокопець Л. В. Складові підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Збірник наукових праць. Економічні науки*. Чернівці. 2011. Випуск 7. С.384-394. URL: <http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/prokopez-2.pdf>.

34. Статистична звітність ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» за 2019- 2021 роки (форма №29-сг).

35. Статистична звітність ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» за 2019- 2021 роки (форма №21-заг, форма №50-сг).

36. Статистична інформація державної служби статистики України. URL:<https://www.ukrstat.gov.ua/>.

37. Тітаренко Г.Б. Інституційні чинники розвитку національної інноваційної системи України: проблеми методології. *Вісник Сумського державного університету*. Серія Економіка. 2013. № 1. С. 110-115.

38. Филлюк Г.М. Конкуренція і монополія в епоху глобалізації: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2011. 404 с.

39. Фінансова звітність ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» за 2019- 2021 роки (Баланс, форма №1 та Звіт про фінансові результати, форма №2).

40. Якобчук В.П., Богоявленская Ю.В., Тищенко С.В. Історія економіки та економічної думки. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2015. 476 с.

41. Янковий О. Г. Конкуренентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: [монографія]. Одеса: Атлант. 2013. С.8, С.235.

42. Юрчишина Л.І. Аналіз концептуальних підходів до розуміння природи конкуренції та конкурентоспроможності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. №18. С. 45.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1.

Методика оцінки конкурентоспроможності товарів

№ п/п	Вид методу	Формули для розрахунку	Переваги та недоліки методики
1	2	3	4
1.	Методика оцінки конкурентоспроможності товарів на основі їх рейтингу	<p style="text-align: center;">Розраховується за формулою :</p> $P^n = \prod_{t=1} Q_t,$ <p style="text-align: center;">де P_t – рейтинг t-го товару; Q_i – відносний показник якості товару; n – кількість одиничних показників якості, взятих для оцінки</p>	<p>Переваги: простота розрахунку; наявність оперативної інформації про якість продукту, що дає змогу швидко реагувати на зміни у ринковому середовищі.</p> <p>Недоліки: не охоплює характеристики продукції повною мірою, тобто основний акцент під час розрахунку показника рівня конкурентоспроможності зроблено на якісні показники товару, абстрагуючись від впливу економічних показників та показників якості послуг.</p>
2.	Методика оцінки конкурентоспроможності товарів за обсягом продажу	$K_{ij} = \sum_{i=1}^n a_i b_i \rightarrow 1; a_i = V_i / V,$ <p>де K_{ij} – конкурентоспроможність i-го товару на j-му ринку; a_i – питома вага i-го товару в обсязі продажу, за період який аналізують; b_i – показник значимості ринку, на якому представлений товар підприємства; V_i – обсяг продажу i-го товару за період, що аналізують, грош. од.; V – загальний обсяг продажу, підприємства, грош. од.</p>	<p>Переваги: дана методика дозволяє достовірно оцінити інформацію про динаміку продажу на ринках.</p> <p>Недоліки: цей показник суперечить поняттю «конкурентоспроможність», оскільки не враховує якісні показники продукції підприємства.</p>

Продовження табл. А.1

1	2	3	4
3.	Диференціальний метод оцінки конкурентоспроможності	<p>Диференціальний метод оцінки конкурентоспроможності базується на використанні і співставленні одиничних параметрів аналізованої продукції та бази порівняння. Якщо за базу оцінки береться потреба, розрахунок одиничного показника конкурентоспроможності здійснюється за формулою:</p> $q_i = (P_i / P_{i0}) \times 100\%,$ <p>де q_i – одиничний параметричний показник конкурентоспроможності по i-му параметру; P_i – величина i-го параметра для продукції, що аналізується; P_{i0} – величина i-го параметра, за якого потреба задовольняється повністю</p>	<p>Переваги: дозволяє лише констатувати факт конкурентоспроможності аналізованої продукції або наявності у неї недоліків, порівняно з товаром – аналогом. Недоліки: не враховує вплив на перевагу споживача при виборі товару вагомості кожного параметра. Як правило, за значеннями одиничних показників неможливо однозначно оцінити рівень конкурентоспроможності продукції.</p>
4.	Комплексний метод оцінювання конкурентоспроможності	<p>Заснований на використанні комплексних (групових, інтегральних, узагальнених) показників або порівнянні питомих корисних ефектів продукції, яка аналізується. Конкурентоспроможність продукції розраховується за формулою:</p> $R_{ij} = A_1^2 + A_2^2 + \dots + A_j^2,$	<p>Переваги: використовують для оцінки конкурентоспроможності продукції за величиною комплексного чи інтегрального показника на основі поєднання показника конкурентоспроможності товарів і показників ефективності організаційно-економічного управління підприємством.</p>
5.	Змішаний метод оцінки конкурентоспроможності	<p>Поєднує в собі диференціальний і комплексний методи, а саме: при проведенні оцінювання використовується частина параметрів, розрахованих диференціальним методом та частина параметрів, розрахованих комплексним методом</p>	<p>Даний метод визначення конкурентоспроможності товару не є досконалим, оскільки він не враховує важливість споживчих властивостей товару для покупця.</p>

Додаток Б

Таблиця Б.1

Коефіцієнтний аналіз ефективності
 фінансово-господарської діяльності ТОВ «АФ «Інтерагросервіс» за 2019-2021 роки [39]

Найменування	Оптимальне значення	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4	5
Показники рентабельності, прибутковості та ефективності використання активів				
Валова рентабельність <i>(розраховується як валовий прибуток/ чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)) x 100,0 %)</i>	збільшення	19,51	24,72	37,65
Рентабельність EBITDA <i>(EBITDA/ чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) x 100, 0 %)</i>	збільшення	20,90	26,8	29,75
Рентабельність активів <i>(характеризує ефективність використання активів підприємства)(розраховується як чистий фінансовий результат/ ((валюта балансу на початок року + валюта балансу на кінець року)/2) x 100, %)</i>	збільшення	10,73	12,06	23,68
Рентабельність власного капіталу <i>(показує частку чистого прибутку у власному капіталі, вказує на прибуткову діяльність підприємства та його інвестиційну привабливість та характеризує ефективність укладення коштів у підприємство) (розраховується як чистий фінансовий результат/ ((власний капітал на початок року + власний капітал на кінець року)/2) x 100, %)</i>	збільшення	13,78	13,66	25,87

Продовження табл. Б.1

1	2	3	4	5
Рентабельність діяльності <i>(характеризує ефективність господарської діяльності підприємства)</i> <i>(розраховується як чистий фінансовий результат/ чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)) x 100, %)</i>	збільшення	12,50	15,91	23,19
Рентабельність сукупного капіталу <i>(характеризує ступінь рентабельності активів підприємства, яку забезпечує прибуток від основної виробничої діяльності підприємства)</i> <i>(розраховується як фінансовий результат від операційної діяльності до оподаткування / (валюта балансу на початок року + валюта балансу на кінець року/2) x 100, %)</i>	збільшення	10,76	12,06	23,68
Коефіцієнт оборотності активів <i>(характеризує ефективність використання підприємством наявних ресурсів (незалежно від джерел їх залучення) та показує, наскільки зміни у наявних активах пов'язані зі змінами доходу (виручки) від реалізації)</i> <i>(розраховується як чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)/(валюта балансу на початок року + валюта балансу на кінець року)/2)</i>	збільшення	0,86	0,76	1,02
Коефіцієнти фінансової стійкості та ліквідності				
Коефіцієнт відношення боргу до ЕВІТДА <i>(розраховується як довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання) / ЕВІТДА)</i>	зменшення	0,85	0,41	0,31
Коефіцієнт абсолютної ліквідності <i>(характеризує частину поточних зобов'язань, яка може бути сплачена негайно)</i> <i>(розраховується як грошові кошти/ поточні зобов'язання)</i>	0,2-0,35 та більше	0,03	0,11	0,19
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) <i>(показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань)</i> <i>(розраховується як оборотні активи, / поточні зобов'язання)</i>	> 1-1,5	2,75	5,92	6,61

Продовження табл. Б.1

1	2	3	4	5
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) <i>(показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його сукупних зобов'язань) (розраховується як оборотні активи / (довгострокові + поточні зобов'язання))</i>	збільшення	2,75	5,92	6,61
Коефіцієнт фінансової стійкості <i>(характеризує співвідношення власних та позикових коштів і залежність підприємства від зовнішніх фінансових джерел) (розраховується як власний капітал/ (довгострокові зобов'язання, + поточні зобов'язання, рядок))</i>	> 1	5,49	11,29	10,52
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) <i>(характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів, його незалежність від позикових джерел) (розраховується як власний капітал / пасиви)</i>	>1	0,85	0,92	0,91
Коефіцієнт заборгованості <i>(показує фінансову незалежність підприємства від залучення (запозичення) коштів. Зменшення цього показника свідчить про зміцнення фінансового стану підприємства та зменшення його залежності від залучених коштів) (розраховується як залучений капітал/ власний капітал)</i>	0,5 – 0,7	0,18	0,09	0,1
Зменшення/приріст зобов'язань <i>(показує відносний приріст (зменшення) зобов'язань підприємства, його залежність від позикових коштів) (розраховується як зобов'язання на дату розрахунку/ зобов'язання на відповідну дату попереднього року),%</i>	< 100%	52,0	55,76	135,17
Аналіз капітальних інвестицій				
Коефіцієнт зносу основних засобів <i>(характеризує інвестиційну політику підприємства) (розраховується як сума зносу/ первісна вартість основних засобів)</i>	зменшення	0,57	0,65	0,67

Додаток В

Таблиця В.1

Структура посівних площ сільськогосподарських культур ТОВ «Агрофірма «Інтерагросервіс»
та її динаміка[35]

Назва культури	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2021 р. до				Посівна площа 2021 р до 2019 р, %
	Площа під культурою, га	Частка в структурі посівів ,%	Площа під культурою, га	Частка в структурі посівів ,%	Площа під культурою, га	Частка в структурі посівів ,%	2019 р. (+, -)		2020 р. (+, -)		
							га	%	га	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Зернові зернобобові культури,	1 544,70	59,71	1 633,29	62,36	1 617,21	62,35	72,51	2,64	-16,08	-0,01	104,69
в т.ч. пшениця	379,70	14,68	451,96	17,26	522,14	20,13	142,44	5,45	70,18	2,87	137,51
кукурудза на зерно	903,00	34,90	859,33	32,81	871,07	33,58	-31,93	-1,32	11,74	0,77	96,46
ячмінь	262,00	10,13	332,00	12,29	224,00	8,64	-38,00	-1,49	-98,00	-3,66	85,50
Культури технічні,	835,80	32,31	840,91	32,10	822,38	31,70	-13,42	-0,61	-18,53	-0,40	98,39
в.т.ч. соя	178,80	6,91	152,43	5,82	55,39	2,14	-123,41	-4,77	-97,04	-3,68	30,98
ріпак	260,00	10,05	132,80	5,07	244,85	9,43	-15,15	-0,62	112,05	4,37	94,17
соняшник	339,00	13,11	555,68	21,21	522,14	20,13	183,14	7,02	-33,54	-1,09	154,02

Продовження табл. В.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
буряк цукровий фабричний	58,00	2,24	-	-	-	-	-58,00	-2,24	0,00	0,00	-
Культури овочеві відкритого ґрунту та баштанні,	21,00	0,82	-	-	-	-	-21,00	-0,82	0,00	0,00	-
в т.ч. капуста головчаста	16,00	0,62	-	-	-	-	-16,00	-0,62	0,00	0,00	-
огірки корнішони	1,00	0,04	-	-	-	-	-1,00	-0,04	0,00	0,00	-
помідори	2,00	0,08	-	-	-	-	-2,00	-0,08	0,00	0,00	-
морква	1,00	0,04	-	-	-	-	-1,00	-0,04	0,00	0,00	-
кавуни	1,00	0,04	-	-	-	-	-1,00	-0,04	0,00	0,00	-
Кормові культури,	177,60	6,86	137,00	5,23	137,0	5,28	-40,60	-1,58	0,00	0,05	77,14
в т.ч. кукурудза кормова	60,00	2,32	50,00	1,91	50,0	1,93	-10,00	-0,39	0,00	0,02	83,33
трави багаторічні на сіно	82,00	3,17	87,00	3,32	42,0	1,62	-40,00	-1,55	-45,00	-1,70	51,22
трави багаторічні на корм зелений, сінаж, силос	-	-	-	-	45,0	1,73	45,00	1,73	45,00	1,73	-
трави однорічні	35,60	1,38	-	-	-	-	-35,60	-1,38	0,00	0,00	-
Плодові культури (яблуня)	8,0	0,30	8,09	0,31	17,31	0,67	9,31	0,37	9,22	0,36	216,38
Загальна земельна площа	2 587,10	100,00	2 619,29	100,00	2 593,90	100,00	6,80	0,00	-25,39	0,00	100,30

Додаток Г

Таблиця Г.1

Рівень дохідності діяльності Підприємства та господарств Київської області від реалізації продукції рослинництва у розрахунку на 1 га посівної площі, їх динаміка та співвідношення [35,36]

Назва продукції	Дохід підприємства від реалізації продукції у розрахунку на 1 га посівної площі, грн/га			2021 р. до 2019 р., %	Середній дохід господарств Київської області у розрахунку на 1 га посівної площі, грн/га			Середній дохід господарств Київської області у 2021 році в розрахунку на 1 га посівної площі відносно доходу у 2019 році, %	Різниця між темпами зростання доходу Підприємства за досліджуваний період та середнього доходу господарств Київської області в розрахунку на 1 га посівної площі, %	Дохід підприємства від реалізації продукції у розрахунку на 1 га посівної площі у 2021 році, відносно середнього доходу підприємств Київської області, %
	2019 р.	2020 р.	2021 р.		2019 р.	2020 р.	2021 р.			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Культури зернові та зернобобові,	19 583,33	22 861,29	35 543,35	181,50	27 939,90	23 346,77	33 000,51	118,11	63,39	107,71
в т.ч. пшениця	14 944,93	19 104,32	29 485,51	197,29	18 951,47	22625,85	24 908,93	131,44	65,85	118,37
кукурудза на зерно	19 750,99	27 877,87	42 475,08	215,05	36 512,97	25862,54	40 675,46	111,40	103,65	104,42

Продовження табл. Г.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ячмінь	25 729,13	14 746,70	22 708,57	88,26	9 529,37	15357,48	15 344,18	161,02	-72,76	147,99
Культури технічні,	33046,06	17 030,41	35 796,61	108,31	25 727,18	26 910,91	30 317,43	117,70	-9,39	118,07
в.т.ч. соя	1073,83	415,93	40 463,50	3 768,16	26 213,54	26 697,31	25 823,33	98,51	3669,65	156,69
насіння ріпаку	14 976,13	19 834,78	50 796,83	339,19	28 441,63	30 474,17	46 581,02	163,78	175,41	109,05
насіння соняшника	64 466,60	20 917,76	28 267,39	43,85	27 523,71	29 622,81	32 566,76	118,32	-74,47	86,80
буряк цукровий фабричний	29 007,38	-	-	-	7 168,05	-	-	-	-	-
Культури овочеві відкритого грунту та баштанні	4 341,13	-	-	-	181 453,38	-	-	-	-	-
Плодові культури (яблука)	22 005,38	38 616,07	5 093,70	23,15	19 180,72	19 505,71	1 864,41	9,72	13,43	273,21
Всього	22 481,87	19 842,23	33 543,17	149,20	27 262,83	25 009,70	32 458,89	119,06	30,14	103,34